

BÁCSORSZÁG

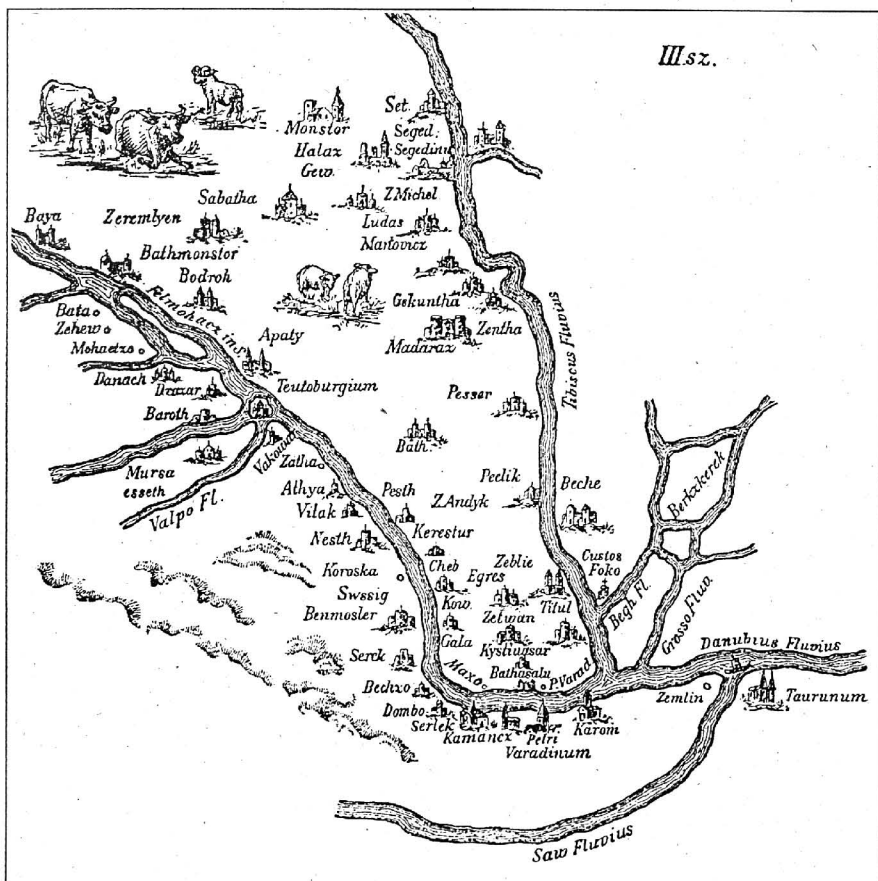
II. évf., 8. szám • 1996. augusztus 1.

A TARTALOMBÓL

Wolfgang Lazius 1556. évi térképe
Bandériumok a millenniumi díszfelvonuláson
Szabadkaiak az ezredéves ünnepségen
Az Anjouk felemelkedése és bukása
A honismereti tábor pályamunkái
Megvetették lábukat a Kárpát-medencében
A középkori Becskerek
A bajsai Vojnitsok
Szabadka földesurai a középkorban (6.)
Nagybecskerek kiváltságlevele
Első táplálékunk (3.)
A tálts és a világfa a vajdasági magyar néphagyományban
Visszatekintő – Az égig érő fa, a csodaszarvas és a Szent László-legenda
Környezet, életmód, genetikai tényezők (1.)
A délvidéki földművelők egyesülete
Még a tartozását is elengedték
A kishegyesi 1748-as Honvédelemkű
Az araci kő

Vajdasági
honismereti
szemle

WOLFGANG LAZIUS 1556. ÉVI TÉRKÉPE

ATÖRÖK hódítás korának térképészei között kiemelkedő helyet foglal el Wolfgang Lazius (1514-1565) orvos-tanár, humanista tudós, akiről és 1570 körül készített térképéről a Bácsország 1995. június 8-i számában röviden megemlékeztünk. Mielőtt összehasonlíthatnánk 1556. évi és az 1570 körül keletkezett munkáját, megjegyezzük, hogy Buda elfoglalása (1541) után az ország jelentős részén tanyázó török seregek miatt Magyarországról csak nagy nehézségek árán szerkeszthettek térképeket. Ezeknél – a hadi események miatt – jelentős mértékben a korábbi ábrázolásokat használták fel. Ez látható

Lazius 1556. évi térképén, amely „Bács-Bodrogh vármegye egyetemes monográfiája” II. kötetében (Zombor, 1896. 52. old.) is napvilágot látott. Megyetérképeket ekkoriban még nem készítettek, így Lazius 1556. évi és a Duna-Tisza között ábrázoló munkája szintén az országterképének részlete. Ha ezt összevetjük az 1570 körül keletkezett és vidékünket megrajzolt munkájával, szembevetendő a hangsúlyozott állatábrázolás, ami félreérthetetlenül az Alföld középkori nagyláttartásának folyamatosságára utal. Arra is felfigyelhetünk, hogy a Duna és Tisza mentén sokkal gyérebben tünteti fel a településneveket.

BANDÉRIUMOK A MILLENNIUMI DÍSZFELVONULÁSON

Az ezeréves Magyarország és a millenniumi ünnepek címmel emlékkönyvet adtak ki az 1896. évi millenniumi ünnepekről. A június 8-i díszfelvonulás résztvevőit mutatja be és a korabeli Magyarország valamennyi törvényhatóságának és városának felvonuló lovasbandériumait sorszámozva. A Bács-Bodrog megye a 47. helyet kapta. A *Bács-Bodrog és Temesvár város bandériuma* cím alatt ezek bemutatása és jellemzése következik:

„Két büszke csoportot ábrázol a kettős kép. Az egyik Bács-Bodrog vármegye bandériumát, amely egyike volt a legszebbeknek és legdaliásabbaknak; a másik Temesvár város bandériumát, amely nem maradt az előbbinek mögötte. Bács-Bodrog vármegye banderistái részben különböző, részben egyforma díszruhában voltak és pedig farkasbőr kacagány, égszínkék spenczer és égszínkék magyar nadrág. Vojnits István főispán hatalmas lovas alakja vezette a büszke csoportot, a melynek tagjai voltak a népszerű főispánon kívül Bezerédy István, dr. Budai Pál, dr. Cseryus Pál, Dudás Lajos, Ertl István, Frich Pál, Gräber Ferencz, Gászner János, Halm Ervin, Hercz Ede, Hipp Dezső, Horváth Dezső, báró Jóvich Sándor, Kovachich József, Kovachich Kálmán, Lererer Pál, Matkovics Béla, Mihály Sándor,

Mikosevits József, dr. Polgár József, Rácz-Manhold Kálmán, Rezsnyai Aurel, Rokonczy Lőrinc, dr. Schültéti Jenő, Szárits Géza, gróf Széchenyi Emil, gróf Széchenyi Tamás, ifjú Szemző Gyula, ifjú Szemző István, Szemző János, Szemző Károly, ifjú Szutrely Lipót, Ungár Lajos, dr. Vojnits István, dr. Vojnits Oszkár, Zányi Félix.

A bács-bodrogiakról megemlékezvén, nem feledkezhetünk meg Bajáról sem, erről a gyönyörű és kedves dunamelléki városról, amely három deli férfit küldött különböző díszruhában a bandériumra, ezek a következők voltak: Dely Géza, dr. Hegedűs Aladár és Pilszánovits Antal.” (Következnek a temesváriak.)

Szabadka bandériuma és a heroldok cím alatt a szerző nemcsak a város díszes lovascsapatát, hanem néhány mondattal a várost is jellemezte: „Bács-Bodrog vármegye fővárosának, Szabadkának (elírás: a „főváros” Zombor volt) bandériuma méltó volt a nagy alföldi város gazdagságához és tekintélyéhez. Gyorsan növekedett meg ez a város erőben, számban, gazdagságban és tekintélyben, úgy hogy méltán mondhatjuk, hogy a legnagyobb vidéki városaink közé tartozik. Banderistái különböző díszmagyarban jelentek meg s a változatos pompás ruhák, a lovak szerszámai és a daliák fegyverzei nagyszerű hatást tet-

tek. Ott voltak: Aradszki Szvetozár, Birkás Gyula, Horváth Ödön, Jakobcsits Gyula, Jakobcsits Imre, Janiga János, Vermes Béla, ifjú Vojnich Sándor, Weber Frigyes, Wenczel Lajos...”

A bandérium tagjait természetesen az uralkodó társadalmi réteg megbecsült tagjai közül választották ki, ügyelve a nemzetiségi összetételre és a társadalmi állásra. A közölt névsort és jellemzést a nagyjelentőségű rendezvény, Magyarország fennállásának millenniumi ünnepei emelik dokumentum értékűvé.

A budapesti Athenaeum Rt. 1896-ban kiadott levelezőlapja Zomborról (Lányi Károly gyűjteményéből)

SZABADKAIK

AZ EZREDÉVES ÜNNEPSÉGEN

AMAGYAR állam fennállásának ezredéves ünnepségén, 1896-ban, a szabadkaiak is szerepeltek Budapesten. Ezzel kapcsolatban értékes forrásanyagot őriznek a szabadkai Történelmi Levéltárban (SzTL). Mamusch Lázár szabadkai polgármester részletes jelentéséről van szó (SzTL 1105/eln. 1896), amelyben 1896 június végén a többi között a következőkről tudósítja Schmausz Endre főispánt és a városi közgyűlést: „(...) dokumentálhatom és büszkeséggel hivatkozhatom rá, hogy Szabadka az ország harmadik városa ezen nemzeti ünnepségek közepette nemcsak rangsorolásához méltó helyet foglalt el, hanem némely tekintetben még az első szerepet is vette. Az ezredévi ünnepeknek leggyönyörűbb részlete volt a június 8-án tartott országos díszmenet, melyre 89 törvényhatóság küldte fel díszbeöltözött daliát, ezek között a menetben a tízedik törvényhatóságot képviselve Szabadka sz. kir. város úri és polgári bandériuma Vermes Béla ország. képviselő vezetése mellett, (...) kezében a szabadkai hölgyek ajándékát képező barokk stílusban készült díszes zászlóval.” Az úri bandérium díszmagyarok öltözött tagjai (Vermes Béla vezetőkön kívül) többek között a következők voltak: Birák Gyula bizottsági tag, Jakobcsits Gyula főjegyző, Jakobcsits Imre bankhivatalnok, Szudarovics Benedek joghallgató, ifj. Vojnics Sándor földbírtokos, Wenzel Lajos alszámvevő. A polgári bandérium sötét-kék posztós, rókaprémés, kúcsos és aranyüstös ruházattal tagjainak élén Aradszky Cvetkó és Jakobcsits Lázár heroldok meneteltek és vitték a polgári őrség Mária Terézia korabeli zászlaját. E bandérium többi tagja volt Ornkovics Márk, Dulits Máté, Gabrielcs Mihály, Malagurszky Antal, Osztragoncz Mihály, Polyakovics Albert, Raicsics Antal, Szárcevicz Máté, Szekenderovits Péter, Szudarovics Lőrinc, Tumbasz L. Lázár, Varga H. Péter és Vukov Márk. A mintegy 1100 „banderista” hódoló díszfelvonulása „ő császári és apostoli királyi felségének és az uralkodó háznak majdnem összes tagja” előtt zajlott le.

A következő napon (június 9-én) Schmausz Endre főispán vezetésével Mamusch Lázár polgármester, Jakobcsits Gyula főjegyző, Vermes Béla országgyűlési képviselő Szabadka nevében nyújtotta át Perczel Dező belügyminiszternek a császári és apostoli királyi felségéhez intézett hódoló feliratot, amellyel kapcsolatban a polgármesteri jelentésben ez olvasható: „A felirat kötése művészi kivitelű. A márványcsont színű bőlírapot gyönyörű emalkunna díszli, közepén a király nagy monogramjával, a négy sarkában pedig miniatúr aquarelle festményekkel. Egyik a hét vezér paizsára emelt Árpádot, a másik a Királyt a kolozsvári Dombon ábrázolja. A harmadik kép a pozsonyi országgyűlést, végül a negyedik Szabadka város történetének egyik epizódját ábrázolja, azt ugyanis, amióán Szabadka város előjárósága Mariá Terézia királyné adományozta szabadalomlevelet átvésvé.”

A millenniumi ünnepségek sorozatának további terepe pontjait az országos tornaünnepély képezte, amelyen mintegy ötezer középiskolai tanuló mérte össze erejét. „És e nagyszabású tornaversenyen ismét Szabadka ifjúsága volt az, mely elsőnek vitte el győzelem pálmáját. A versenyen résztvett 41 szabadkai ifjú igaz spártai edzettségű és ügyességű ifjúnak bizonyultak, akik ezért a legmagasabb kitüntetésben részesültek **ő Felsőge a királynak doré totanatanár Makovics Miklóshoz intézett és kézzel írt megerősített legmagasabb elismerésének kifejezése által**” – tudósít Mamusch, majd felsorolja az éremnyertes diákokat. Arányteremt nyertek: Perlich Kálmán (VII. osztályos tanuló) futás; Hoffmann József (VII. o. t.) rúdugrás. Ezüstéremt: Pillér Oszkár (V. o. t.) futás; Fischer Béla (VI. o. t.) távolugrás; Holcz József (VI. o. t.) magasugrás; Hubert Anrú (VIII. o. t.) futás; Heidecker Béla (VIII. o. t.) diszkoszvetés; Gruber Gyula (VI. o. t.) távolugrás. Bronzéremt: Kolonich Béla (VI. o. t.) futás; Malagurszky Fábán (VII. o. t.) diszkoszvetés; Zsulyevits Antal (VIII. o. t.) rúdugrás. Hangsúlyozni szükséges, hogy a versenyen résztvett 5000 tanuló közül összesen 16 nyert aranyérmert és „ezek közt a

szabadkai gymnasium az országban az egyedüli intézet volt, melynek tanuló két arany érmet vittek el” – büszkélkedik a polgármester. A torna-versenyről „győztesen” hazaérkező ifjakat a vasútállomásra – a túzólt zenekar harsona zenéjének kíséretében – nagy lelkesedéssel fogadta a lakosság. A város nevében dr. Gyorgyevits Szredoje polgármesterhez írt, az intézet részéről Haverda Mátyás főgimnáziumi igazgató üdvözölte őket, az ifjúság pedig a Szózatot énekelve vonult be a városba. A győztes ifjak tiszteletére a Casino kerthelyiségében társas estélyt rendeztek. Ezután Mamusch polgármester így fejezi be vázlatzerűen összeállított jelentését: „Örömmre szolgál továbbá a tek. Közgyűlésnek jelentetni, hogy gazdasági viszonyaink tekintetben Szabadka sz. kir. városa szintén igen kedvező eredményt volt képes felmutatni, amit a kiállítókért kitüntetés igazol.

A tenyészalkálításban a szabadkaiak által kiállított lovak után Vojnics Sándor díszoklevelet, Vojnics Jakabné, Vojnics Simon, Vojnics Béla, Varga Ákóst és Szabadka város pedig nagy bi millenniumi érmet nyertek (...)

A szarvasmarha kiállításon a legkiválóbb szarvasmarhák Vojnics Simon állította ki, aki azonban, tekintettel arra, hogy a jurynek tagja volt, azokkal nem versenyzett.

A második kiállításon a legkiválóbb bi millenniumi érmet nyert.

A lótenyésztés tekintetében végezetül kiváló sőt páratlan eredményt mutatott fel a Budapesten f. é. június hó 4-én és 7-én megtartott üggető versenyek alkalmával ifj. Vojnics Sándor bi. tag, aki az első alkalommal 1 első díjat, a másik alkalommal 3, együtt tehát 4 első díjat vitt el 3000 korona értékben (...)

Mamusch polgármester jelentése több vonatkozásban kiegészítésre szorult. A szabadkai Történelmi Levéltárban nem kérés azoknak az iratoknak a száma, amelyek már az 1890-es évek elejétől a millenniumi ünnepségek előkészületeivel foglalkoznak, majd segítséggel az orsz. egyéb forrásból is meríthetünk. Így például id. Frank István munkájából (Harcinc év a szabadkai életben 1890-1920. Emlékezősek. Szabadka 1942. 47-48. old.) a szerző hangsúlyozza, hogy a millenniumi esztendőben a szabadkai politikai események elcsendesedtek. Új folytatja: „Diszközgyűlés volt, melyen Schmausz Endre főispán mondott emlékező beszédet. Hódoló feliratot küldtek a királynak és több, a jövőre kiható, fontos alkotást határoztak el.

A földművelésiskola alapítását, új főgimnázium és szegényház építését szavazták meg. Ebben az évben építtek már a Szt. György és Szt. Rókus templomok. Hatvanégy lovasbandérium alakítását mondták ki, hogy az országos hódoló felvonulásban részt vehessenek (...) A millenniumi évében indult meg a villamosáram-szolgáltatás és világítás, épült már a palicsi villamos vasút (...) Összel voltak az országgyűlési képviselőválasztások, Vojnics Sándor és Vermes Béla lettek nagy többséggel megválasztva. Ekkor volt legerősebb Mamusch Lázár pártja (...) Vermes Béla kevesebbet tartózkodott itthon, világiáru utazó volt (...) Kint járt Amerikában is egy ízben, feleségével, egy interparlamentaris konferencia gróf Apponyi Alberttel együtt képviselték Magyarországot. Idehaza a Nemzeti Kaszinó modernizálásával, az új kaszinó itthon megépítésével, a kaszinói élet fejlesztésével tette nevét emlékezősele.

A millenniumi évnek volt még egy szabadkai vonatkozású eseménye, a szabadkai önkéntes túzóltók, – akiknek parancsnoka Vermes Béla volt – a Budapesten rendezett millenniumi túzóltó versenyéről hazahozták a legnagyobb kitüntetését, Ferenc József királydíját.”

Kimerítőbb kutatások kellene, hogy az ezredéves ünnepség szabadkai vonatkozásairól és jelentőségéről értékelőtel hozzunk.

AZ ANJOUK FELEMELKEDÉSE ÉS BUKÁSA

„...olyan kemény csata kezdődött, amilyen a tatárok óta nem került sor Magyarországon.”

(Részlet az 1312-ben lezajlott rozgonyi csata leírásából, az Anjou-korban készült Képes Krónika alapján.)

III. András halálával (1301 januárjában) szinte „Isteni sorscsapásként” megszűnt az Árpád-házi dinasztia magyarországi uralma. A király halálának pillanatában a magyar főnemeselek (bárok) már gyűjtötték hadaikat és készültek a polgárháborúra az akkor még legénykorban levő nápolyi Anjou-herceg, Caroberto oldalán. Ki volt Caroberto, a későbbi Károly Róbert király? Magyar nem, csupán nagyapja után illette meg Szent István (975 körül-1038) koronája. Caroberto 1288-ban született II. Károly (1249-1309) nápolyi király és V. István (1239-1272) magyar király lányának, Árpád-házi Máriának (1257 körül-1323) gyermekeként. Így jogosult a magyar királyi trónra. Valójában félig-meddig mindig olasz maradt, sőt egy kicsit francia is, hiszen az Anjouk a francia királyi családból ágaztak. Becsületére válják, hogy miután már harmadszor koronázták magyar királlyá, megfedkezett a nyugat- és dél-európai „rokonságról” és kizárólag Árpád-véréből származtatja magát, anyja, Mária királyné révén.

Az ügyfolyosítás eredményezte az Anjou-ház magyarországi trónfoglalását. Ez nem ment simán. A XIV. század Magyarországára számára a hatalmi harc előbb a súlyos belháborúkat, majd Károly Róbert, valamint fia, Nagy Lajos (1326-1382) vezette külföldi katonák hozta. Károly Róbert óriási érdeme, hogy a sok vérdíjzattal járó „rendezési folyamat” az ország szempontjából teljes sikerrel zárult. A háborúk eredményeként az ország belső gondolai hosszú időre megoldódtak, a határok kitoldódtak, megszilárdultak és Magyarország európai nagyhatalommá nőtte ki magát.

Az 1310-ben már harmadszor is megkoronázott nápolyi fiatal Anjou-herceg, Caroberto, azaz a magyar Károly Róbert király számára az 1312-ben lezajlott rozgonyi csata jelentette a döntő fordulatot. Egy rendkívül eseménydús évszázad (a XV. századi magyar történelem) vázlatos bemutatásánál nem térhetünk ki minden jelentős eseményre, de a történelemben mindig voltak és lesznek olyan kulcsfontosságú momentumok, amelyek hosszú évszázadokra határozzák meg egy nép vagy az egész ország sorsát. Ilyen esemény volt a rozgonyi csata.

A Kassa városában lezajlott helyi incidenssel kezdődött. 1311 szeptemberében a felüdődött helybeliek megölték a már „nyugállományban” levő felvidéki és kárpát-ukrajnai nagyuralt, Aba Amadé (?-1311) volt nádort és néhány emberét. Mivel Amadé bárónak hat felüdött fia és óriási vagyon volt (nyolc vármegye), az apjukat megbosszulni a felüdött fiúk szövetkeztek a Felvidék másik hatalmasságával, Csák Máté (1260 körül-1321) báróval. Az akkori viszonyok-

hoz képest jelentős katonai erőt gyűjtöttek össze Kassa elpusztítására. Csák Máté 1700 páncélos lovas és több ezer gyalogost küldött a bűntetőexpedícióba. Károly Róbert akkor már mintegy évtizede tartózkodott Magyarországon, és számára világgóssá vált, hogy nem a függetlenségükért küzdő városok jelentik a király számára a veszélyt, hanem a mind jobban elhatalmasodó nagyurak, vagyis a bárók.

A király a maga hadával Kassa védelmére indult. Seregének gerincét a johannita lovagok és a Felvidéket akkoriban már sűrűn benépesítő szászok csapatai képezték. A Kassától nem messze levő Rozgony falu határában csaptak össze a királyi és a felvidéki bárói hadak. A véres ütközetből Károly Róbert került ki győztesen. Valami hasonló történt, mint három évszázaddal korábban, amikor I. István (Vajk) a német lovagok segítségével tönkrevette a Koppany (?-997) vezette-pogány magyarokat. A király rozgonyi katonai győzelme a magyarországi bárói uralom összeomlásának a kezdetét jelentette. Károly Róbert 1342-ben bekövetkezett haláláig (ha részben más módzatokban) visszaállította az országban a Szent István-i központi királyi hatalmat.

Az egykor kiskirályként fellépő bárók szerepét fia, I. (Nagy) Lajos még tovább degradálta. A XIV. század közepére Magyarország belpolitikai helyzete teljesen megszilárdult. Nagy Lajos gond nélkül készülhetett sorozatos hadjárataira. Négy évtizedes uralkodását az újabból újabb „hódítások” jellemezték. A történészek egybehangzó véleménye szerint édesanyjának, a lengyel származású Erzsébetnek (?-1380) teljes befolyása (alárendeltsége) alatt uralkodott és háborúzott. Harcolt a nápolyiak (saját családja) és azok szövetségesei, továbbá a milánóiak, a velenceiek, a szerbek, a bolgárok, az ellene lázadó bosnyákok, a havasalföldi románok, a törökök, a tatárok, az oroszok, a litvánok, a morvák, a csehek, sőt a magyar történelemben kuriózumot jelentő svájci lázadók ellen. Sok kudarcba fulladt hadjárata mellett óriási birodalmat teremtett, hiszen anyja révén 1370-1382 között a lengyel királyi trón birtokosa lett. I. Lajos igazi nagysága abban rejlett, hogy számtalan külországi háborúja alatt az ország belső békéje fél évszázadon át szilárd volt. Ez az idő elegendőnek bizonyult arra, hogy Magyarországon nagy gazdasági fellendülés kezdődjön. Ez a gazdasági erő biztosította a magyar királyság XV. századi fényes jövőjét. Pedig ebben az időben az oszmán, „tűzhenger” a bronzsba fogta a büszke bizánci birodalmat, a Balkánon már otthonosan mozogtak a könnyűlovassal portyázó akancsik és mind gyakrabban vonultak fel a török haderő magvát képező anatóliai és rumélia hatástelek, köztük a hírhedt janicsár ezredek. Vészesen közelített a gyászos emlékül rigómezei ütközet időpontja (1391), amikor évszázadokra eldőlt az egész Balkán-félsziget és részben a Kárpát-medence sorsa. Ki gondolt erre 1382. szeptember 10-én (vagy 11-én), amikor Nagy Lajos király örök nyugovóra tért? A hatalmas ország büszke nagyurainak csak egy „égető” gondjuk volt: ki legyen a király? Rövid időre (1385-1386) megtörték a Nagy Lajos által kinevezett utódot II. (Kis) Károly (1354-1386) személyében, de hamarosan ismét kiütöközt az a bizonyos „turáni átok”.

A „Nagy Király” utódjának korai halálát (1386. február 24.) követően új királyt kellett választani, de még véletlenül sem a fajtából való. A luxemburgi családból származó cseh királyfiból, Zsigmondból (1368-1437) így lett magyar király. 1387. március 31-én került a fejére Szent Istvánnak arra az időre már sok ármányt megért kettős koronája.

Károly Róbert

MEGVETETÉK LÁBUKAT A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

HONFOGLALÁS* – Kelet felől, Etelközből érkezve, a magyarok 895-ben (esetleg 896-ban) lépték át a Kárpátok hágóit, s ezzel kezdetét vette a Kárpát-medence birtokbavétele – a honfoglalás.

(...)

A besenyőktől és a bolgároktól egy időben, legnagyobb valószínűség szerint 895-ben elszenvedett katonai vereség eredményezte, hogy a hazajüközött magyarok a Keleti-Kárpátok hágóin beléptek a Kárpát-medencébe. Többségük a Verecke-hágón, kisebb részükhöz máshogyan jutott be a leendő hazába. Nem volt ismeretlen a vidék, többször keresztül hatolhattak e területeken a korábbi évtizedekben, nemegyszer harcoltak itt, sőt az sem tartható kizártnak, hogy a Kárpát-medence Duna-Garam vonalától keletre eső részét már 892 óta a magyar törzsszövetség hadi elővédéi tartották laza fennhatóságuk alatt.

A honfoglalás nem volt előre tervezett. Katonai kényszer eredményezte a korábbi szállástereit, Etelköz feladását, s új hazáért keresést, szerzést. A vereséget szenvedett magyarság újja szükségyszerűen a Kárpát-medencébe vezetett, mert keletről a besenyők, délről a bolgárok, északról pedig különböző szláv törzsek zárták el az utat. A magyarok katasztrófának tekintették etelközi hazájuk elvesztését. Erre utal, hogy „Álmost Erdélyországban megölték”. Álmos a magyarok első számú fejedelme, szinte istennek tekintett volt, akinek tisztéhez tartozott az égiekkel való kapcsolattartás, a népet fenyegető veszély elhárítása. Mivel képtelennek bizonyult erre, a szákrális királyoknak kijáró rituális gyilkosság áldozatul esett. Utóda fia, Árpád lett, s ezzel kezdetét vette az új hazá megszerzése, illetve az Árpád-kor.

A honfoglalás menetéről (mert a honfoglalás egy történelmi folyamat, amelyet a 892-901 közötti 9 évre tevékeny) nincsenek megbízható információk. Igaz, Anonymus leírta a honfoglalás menetét, de ez részben a képzelet szüleményeként jött létre. Így tehát őt nem használhatjuk forrásként. Megbízható kútfők elsősorban híradásaitól nyerhetünk erre vonatkozóan információkat.

(...)

A Kárpát-medencében talált népek – Új hazája területén a magyarság egyetlen, viszonylag jelentős számú idegen népet talált: a szlávokat. Számukat hozzávetőlegesen is lehetetlen megállapítani, mégis úgy látszik, hogy a magyarsággal szemben határozott kisebbségben voltak.

A Kárpát-medence szlávosságának vezetőrétege nem szláv, hanem idegen volt. A Tiszántúlon és Erdélyben bolgárokat, a Felvidéken pedig olyan vezetőréteget találunk, melynek tárgyi hagyatéka részben avar, részben pedig norman hatást mutat. A szláv népek mellett még avarok éltek a Kárpát-medencében.

Harcmódor és fegyverzet – A honfoglaló magyar erendően katonai volt. Lőlék nélkül nem tudott harcolni. Támadó fegyverük volt a kopja, a kard és a nyíl. A kopja mintegy 7-8 láb hosszú lehetett s rúdján fenn lógó, közepén szék. A lógó arra szolgált, hogy az egyes csapatokat megkülönböztethessék, a szék pedig arra, hogy a harcok a jobb hóna alatt elvezetve a hátra dőlt fegyvert könnyen viselje. A kopja forgatásához nagy erő és ügyesség kellett. És nélkülözhetetlenek voltak a lovak. Sokkal alkalmasabb volt a támadásra és különösen az üldözésre a magyarok másik támadó fegyvere, a kard. Rövid és görbe alakú volt. (A hosszú, egyenes kardot később kezdték használni.) Legfélmetesebb támadó fegyverük a nyíl volt. A nyílvasból szára egyenes, de felül vékonyodó fából, a hegye pedig kovacsoltvasból készült. Védő fegyverük közé a sisak és a pajzs tartozott.

(...)

KEMENCEI Attila VII. o. t. Szabacská

* Részletek a Vajdasági Magyar Pedagógus Szövetség (VMP Sz) és a Bácsország szerkesztőségének a CSODASZARVAS címmel meghirdetett pályázatára küldött hosszabb szakdolgozatból.

A HONISMERETI TÁBOR PÁLYAMUNKÁI

A BÁCSORSZÁG júliusi száma ismerteti a honismereti tábor munkatervét, és a résztvevők pályamunkáinak jegyzékét a tanulók illetékeségi helye szerint. Érdemes áttanulmányozni, különösen nevelőknek, de nem csupán azoknak. Meglepő, hogy a pályázók között kevés a középiskolás (mintegy 10 százaléka). Az értebb korosztályok tájékozottabbak, nagyobb könyvtáriismerettel rendelkeznek, a középsikolák székhelyén gazdagabb könyvtárlomány áll rendelkezésükre, járatosak a kisértés, esszé megírásában. Mégsem így történt. Gyánítom, hogy a történelmen szakos tanárokon múlt, sikerült-e félkeltetniük a tanulók érdeklődését a pályázatban jelzett területek iránt. Így lehetett, különben miként lehetséges, hogy a pályázók 1/3-a adata, ugyanakkor a népes városokból/központokból jelentkezővel sem találkoznak. Jóleső érzéssel tapasztaltam ezt a jelenséget: jelzi, hogy pedagógusaink számára az identitásudat megőrzése lelkiismereti kérdés.

A pályázat tag teret biztosított a történelmi búvárkodásra. A gyerekek étek is ezzel a lehetőséggel: család-, iskola- és településtörténet, a magyarság őstörténete, nyelvörténet egyaránt helyet kapott írásaiban. A legtöbb őstörténet területét választották. Érthető, hiszen a számunkra hozzáférhető forrásmunkák erre a területre vonatkoznak. Számolok azzal, hogy a középiskolák szűkös anyagiállam rendelkeznek, a magyar történelmet, azon belül az őstörténetet és honfoglalást tartalmazó munkákat különösen nélkülözik. A családi könyvtárak, magánkapcsolatok aktíválódtak tehát, hogy az érdeklődők a megfelelő adatokhoz jussanak.

A legegyszerűbb megközelítést a helytörténeteknél tapasztaljuk. Sajnos, nem működik Bács-Bodrog Vármegye Történelmi Társasága, amely valaha még a falvak tanítóit, lelkesítőit is mozgósította múltunk

nyomainak földelésében, összegezésében. Másrészt, az átfogóbb témák, mint őstörténetünk, nyelvünk élete témaköréhez a legkülönbözőbb szerzők használtak forrásként a pályázók. A magyar őshaza-elmélet kifejtésében éppen úgy jelen van Molnár Erik nyugat-szabériai őshaza elmélete, mint László Gyula tézise a kettős honfoglalásról. Nem is várhatjuk el a tizenévesektől, hogy előismereteik birtokában bizonyos fenntartásokkal használják a forrásokat.

A tanulók írásainak ismeretében leszögezhetjük: általában kiváló munkák születtek. Sokrétű, összetett ismeretekhez és jártassághoz jut-tatta a pályázat a résztvevőket. Felvilágosítással szolgált műtonk olyan területéről, amit az iskolai tananyag nem tanít vagy hamis adatokkal szolgált. A legtöbb pályázó több forrásból alaposan tájékozódott, hogy munkáját összeállítsa.

Egyenrangú az ismeretekkel a fogalmazási jártasság. Általában a felsőtagozatos tanulók könyvtárismeretekkel szerettek, a rendelkezésre álló forrásanyagot használni tudják a kijelölt területre vonatkozó ismeretek összegyűjtése szempontjából, és első kísérletük tettek formába önteni az információkat. Nyelvi szempontból a feladatmegoldás legalább félszáz tanulónál olyan jártasságot fejtett, amire mind a továbbtanulás, mind a pályájuk során gyakran szükségük lesz!

Az íráskor anyanyelvi nevelésünk nyilvánvaló hiányosságaira is utalnak. Ez pedig a pályázók helyesírása. Míg a géppelt, tehát valaki(k) által átnézett kéziratosok is hermegzene a helyesírasi hibáktól! Számomra úgy tűnik, nincs helyesírasi közvéleményünk: nem presztizskérdés, művelődési törekvés, hogy az általunk szerkesztett szövegek helyesírása kifogástalan legyen!

HORVÁTH Mátyás

A KÖZÉPKORI BECSKEREK

BECSKEREK (ma: Zrenjanin) Bánát jugoszláviai részének központi részén terül el. A vidéket az őskortól különböző népek lakták. A nagy népvándorlás előtt itt illírek, trákok, dákok, gótok, szarmaták és jazigok éltek. A népvándorlás során érkeztek a hunok, a szlávok, végül a magyarok. Az utóbbiak közül a Gyulák törzse telepedett itt le a honalapításkor. A település nevének eredetéről több magyarázat van, de egyikre sincs egyértelmű írásos bizonyíték. Tény, hogy alapításától – erre I. Károly (1288-1342) magyar király idejében került sor – kezdve Becskerek a neve. A király 1311-1320 között többször járt Bánátban, főleg Temesváron. A kíséretében levő egyik leghatalmasabb magyar nemesnek, Becsei Imrénnek (?-1334), sikerült megszereznie a későbbi Torontál vármegye közepes területét. Ő alapította Becskerek és Becse településeket.

A legkorábbi írott adatok 1326-ból származnak. A budai érsek által kiadott oklevélről van szó. Az 1332. évi adólejstrom alapján arra lehet következtetni, hogy azokban az években Becskerek közepes nagyságú falu volt, s első lakosai magyar jobbágyságok voltak.

A török elől délről menekülő szerb lakosság tömegesen érkezett erre a vidékre is, közülük sokan Becskereken telepedtek le. A lakosság korábbi összetételében ez nagy változást hozott. Zsigmond (1368-1437) magyar király, aki a nikápolyi vereség után a déli határ megerősítésére törekedett, 1398. szeptember 30-án Becskereken tartózkodott. Megegyezés jött létre közte és Stevan Lazarević (1370-1427) szerb főúr között. Lazarević a király vazallusa lett. Nagy birtokokat kapott ajándékba, többek között Becskereket és Torontált vármegye főispáni címét. A király Stevan Lazarevićre bízta a déli határ e szakaszának védelmét. Később Brankovics György (Djurad Branković, 1404-1456) lett az örökös, aki az 1440-es évek második felében összetűzésbe került Hunyadi Jánossal. 1448-1451 között Becskerek Hunyadi fennhatósága alá esett. Kettejük kiegyezése után az 1404-es budai országgyűlésen városi rangra emelt Becskerek visszakerült Branković birtokába. Halála után magyarországi birtokait, köztük Becskereket is, a fiai örökölték. Mátyás (1443-1490) király nem bízott az örökösök hűségében és képességeikben, hogy ellenálljanak a mind gyakoribb török betöréseknek, ezért Szilágyi Mihálynak elrendelte a város feletti fennhatóság átvételét.

1482-ben Becskerek közelében nagy csatára került sor a 10 000 főnyi törökkel. Kinizsi Pál (?-1494) és Dóczy Péter vezette a keresztény sereget és vereséget mért az ellenségre. (...) Abban az időben a lakosság életkörülményeit a török becsapásain kívül a pestisjárvány (1510-1511) is súlyosbította, ami végül oda vezetett, hogy a vidék teljesen megváltozott, a termékeny talaj is pusztasággá változott.

A török támadásaitól tartva az 1500-as évek kezdetén megnövekedett Becskerek katonai jelentősége. Hozzáfogtak a város megerősítéséhez. A vár építésének pontos idejéről nincsenek megbízható adatok, annyi azonban bizonyos, hogy a mohácsi csata (1526) után, Ferdinánd (1503-1564) uralma alatt, az 1527. szeptember 27-i tokaji csata után fejezték be. A belső város várfalai kőből épültek, Szapolyai János (1487-1540) hajói hordták a követ, míg a téglá becskereki volt. A belső és a külső várfalak körül voltak sáncolva. A belső várudvarban a városi előjáróság lakásai, a lovagterem, a kincstár, a víztartály, a börtön stb. álltak. Ide egy kapu és mély árok felett levő emelőhidon lehetett bejutni. A külső város, ahol a lakosság zöme és a vár legénysége él, tölgyfa- és földfalakkal, magas bástyákkal volt övezett.

Szapolyai János 1527 végén szövetséget kötött II. Szulejmán (1495-1566) török szultánnal. Becskerek és Becse Szapolyai kezére jutott. Becskerek ettől kezdve 1550-ig váltogatta urát Ferdinánd és Szapolyai kiskorú fia (János Zsigmond, 1540-1571), illetve annak gyármjai között, végül a város – a kolozsvári trónjogi megállapodás után – visszakerült Ferdinánd kezére. A megállapodás nem tetszett a török szultánnak és Mohamed Sokolovics pasa vezetésével 80 000 fős sereget indított Magyarország ellen. Ferdinánd tisztában volt a közelgő veszéllyel, amit súlyosbított a polgárháború és a belső megosztottság. A temesi vármegye védelmét gróf Báthori Andrásra bízta. A becskereki vár kapitánya (Balogh) látva Becse gyors megtörését, erősítést kért Báthoritól, ami meg is érkezett Losonczi vezetésével. Becskerek ostroma 1551. szeptember 24-én kezdődött. A legyengült várórség nem tudott sokáig ellenállni. Becskerek elesett és a török előtt megnyitotta a kapu Erdély felé.

A török fennhatóság 165 éven át érezte hatását Becskereken. 1551-1716 között a város hosszabb-rövidebb időre más hatalmak fennhatósága alá került. Az 1606-os bécsi szerződés például előírta, hogy a török Bocskai István (1557-1606) erdélyi fejedelemnek adja át. Ebből azonban nem lett semmi. Miután 1697-ben Savoyai Jenő (1663-1736) osztrák-magyar csapatai elől elmenekültek a törökök Becskerekéről, azonnal hozzáfogtak a vár felújításához. Az 1799-es békeszerződés értelmében Becskerek visszakerült török kézre, azzal a kikötéssel, hogy a várat le kell rombolni. Erre 1701-ben került sor. A törökök ezután még 15 évig maradtak. Távozásuk után fokozatos fejlődésnek indult a város.

A BAJSAI VOJNITSOK

(Részletek egy hosszabb szakdolgozattól)

EGY KIRÁNDULÁS alkalmával felkerestük Szabadkán a Városi Múzeumot. A régi nemesi családokról is hallottunk. Ekkor támadt az ötlet, hogy megpróbálunk többet megtudni a bajsai Vojnits családrol.

A Vojnits név eredete: a magyar vitéz szónak délszláv eredetű szinonimája a bajnok. E szó a szerb nyelvben harcoszt jelent. A Vojnitsok dalmát eredetű nemeseek voltak, a Bácskába telepedtek. Bajsára körülbelül 250 évvel ezelőtt kerültek, azután, hogy Zákótól megvették a területet. (A török hódoltság idején és a Rákóczi-féle hadjárat alatt teljesen elpusztult Bajsát ugyanis kincstári pusztaként Mária Terézia (1717-1780) királynő 1751. június 25-én Zákó Istvánnak, a megszüntetett volt tiszai határőrvidék kapitányának adományozta, azzal a kikötéssel, hogy be kell teleptenie.) Zákó István, Bajsa fölédsura 1756. július 1-jén Bécsben három évre 10 000 forint kölcsönt vett fel Karl Franz Summer királyi tanácsostól és helytartótól. (Nem juttattunk adatokhoz, hogy majd két év alatt mire költötte el az óriási összeget.) Zákó 1758-tól nem tudta törleszteni adósságát, ezért Kanizsáról levelet írt Vojnits Lukácsnak, az akkori szenátornak, és 200 forintot kért tőle kölcsön, arra hivatkozva, hogy János szolgálja az összeget sehonnem nem tudja előteremteni. A levélben Vojnitsok egy korábbi beszélgetésükre emlékeztette, amikor 1000 forint kölcsönről esett szó. Azt ígérte, ha a kölcsönt megkapja, Bajsa felé hajlandó eladni a Vojnitsoknak. A Vojnitsok 1759. január 1-től a terület tulajdonosai lettek. Az adásvételről szóló szerződést Temesváron kötötték meg. Még 1759. július 25-e előtt kifizettek Zákó Istvánnak 3000 forintot. 1760. február 1-jén Vojnits Lukács törlesztette Zákó bécsi adósságát: Summer özvegyének 10 000 forintot fizetett ki. Az erről szóló elismerésvényt 1760. június 19-én bemutatták a csanádi káptalannak Temesváron, aki hivatalosan megállapította, hogy a Bajsa területének felére kiszabott eladási árat egészen törlesztették. 1761. december 14-én a kalocsai káptalan is megerősítette ezt, s a Vojnits fivéreket: Lukács, András, Mihály és Simon visszavonhatatlanul Bajsa felének tulajdonosai lettek. A Vojnits-testvérek 1790-ben megkapták a bajsai előnevet. A kegügyi jogot ettől kezdve a Vojnits család gyakorolta, hűen szolgálva I. Lipótot (1640-1705), VI. Károlyt (1685-1740), Mária Teréziát, II. Józsefet (1741-1790) és II. Lipótot (1747-1929).

A szabadkai Történelmi Levéltár adatai szerint a bajsai Vojnits család alapítója Vojnits István (Stipan). Kévsé adat maradt fenn róla. Hátrahagyott azonban egy naplót 1716-ból. Ebben beszámol a török elleni harcokról és a Delvidék felszabadításáról. Megemlíti Simeon nagyapját, aki a Szeged felszabadításáért vívott csatában esett el, és a másik nagyapját, Gyukát, aki hozzájárult Dobojszabadításához. Szól a család más tagjairól is, akik bátran harcoltak a törökök ellen. Vojnits István a XVIII. század első felében a környék leggazdagabb embere volt. 1741. október 28-án Mária Terézia királynő nemesi oklevelet és kitüntető adományozott neki. Az oklevélben olvasható: „Vojnits István és elődei hűségéért, oadaó szolgálatait, valamint Vojnits István különböző időkben és helyben kimutatott hűségéért, de elsősorban a törökök elleni harcban való részvételéért, abban a hitben, hogy ez a hazánk iránti további hűségre fogja készíteni.” A nemesi cím megszerzéséhez Vojnits Istvánnak 1742. január 16-án 1002, a fivérének, Ivánnak pedig 500 forintot kellett befizetnie a magyar királyi kincstárba. A nemesi címet a bácsi érseki közgyűlésen hirdették ki 1742. szeptember 19-én. Vojnits István 1744-ben Szabadka főbírája lett. A nemesi cím megillette még feleségét, (született Vidákovics) Angélicát, fiait: Lukácsot, Andrást, Jakabot, Józsefet és Mátét (több helyen Mátásként és Mihályként említik), leányát, Annát, továbbá Vojnits István fivérét, Ivánt és annak feleségét, (született Milánkovics) Mariát.

(...) Vojnits István fia, Máté, adakozásáról volt híres. E téren kitűntek a többiek is. 1815-ben Szabadkán Vojnits Mátás (Máté) költségén épült fel a városnak adományozott Szentháromság-szobor. 1817-ben kálváriát építtetett, s még az évben 4000 forintot adott jótékonyági célokra és 6000 forintot kórházépítésre. A szabadkai Rókus-kápolnának – alapkövét 1738. szeptember 5-én tették le azon a helyen, ahol korábban temetkeztek – Vojnits Lukács haragot adományozott, amit az oláhországi hadjárattól hozott. Vojnits Mátás adományozta a haragot az 1743-ban épült szabadkai pravoszláv (szerb) templomnak.

(...) Vojnitsok más téren: Lukács szabadságharc idején törvényhozó, Dávid 1848/49-es honvédtiszt, István közeleli működésével főispánként kiérdemelte a bárói címet és az örökös főrendházi tagságot, ifjú Vojnits István a millennium idején képviselő, Vojnits Döme József jeles tudós, Vojnics Oszkár világotudó volt.

(...) Az 1859. évi összeírás idején legnagyobb földbirtoka Redl bárónak és a Vojnitsoknak (Lukács, Jakabné, Sándor, Simon, Gábor) volt. A gazdálkodás és az állattenyésztés szerb sikereket ért el Vojnics Simon, aki országos hírnevet és sok kitüntetést szerzett magának. Az első gőzgépe Vojnics Antalnak volt az 1860-as években.

(...) Még néhány adat a Vojnicsokról: 1794-ben István gyermekei közül a legidősebbnek, Lukácsnak (78 éves korában) 14, Andrásnak (74) 12, Jakabnak (71) két, Mihálynak (60) hét, és a legfiatalabbnak, Simonnak, öt unokája volt. Az utóbbinak valamennyi Ilija nevű fia után, mert Laro nevű fia még nőtlen, leánya, Marianna pedig akkor csak 19 éves hajadon volt. Szembetűnő, hogy a Vojnitsok többnyire érett korban nősültek, s mindegyik házasságból több gyerek született. Vojnics Józsefnek például öt fia (Szebasztián, János, Sándor, István, József) és egy leánya (Magdaléna) volt.

A bajsai Vojnitsok sokáig közösen rendelkeztek a bajsai birtokkal, amit később öt részre osztottak, azután, hogy a családi tanácskozáson megállapították, a birtok hanyatlásnak indult. Közben 1801-ben megvásárolták az Ómoravica birtokot is.

(...) A Vojnicsokról adatokat dr. Vojnics József gyűjtőt össze, aki 1882-ben született. Apja Jakab (országgyűlési képviselő), anyja, a rogataciai Pilaszanovics Mária volt (ősei több századdal korábban a Vojnitsokkal együtt települtek a Bácskába). Dr. Vojnics József tudományos munkássága (geológia) mellett lényegszéssel és agarászattal is foglalkozott. Híres éremgyűteménye 1915-ben eltűnt a jakabszállási kúriáról. 1943. június 17-én halt meg.

(...) A bajsai római katolikus templomban látni a Vojnicsok sírkövéit. A temetőben rátalálunk Vojnics József (1853-1909), Vojnics Józsefné (szül. ómoravici Vojnich Katalin, 1819-1902), Vojnich Ignác (1885-ben halt meg életének 55. évében) sírját. A kálváriánál van Vojnits Máté (1834-1895) sírja és emléktáblája (...)

KISKOVÁCS Hildikó – FEKETE Gabriella VII. d
Nikola Tesla Általános Iskola, Topolya

SZABADKA FÖLDESURAI A KÖZÉPKORBAN

(6.,befejező rész)

AMÍG Török Imre a szabadkai uradalom megszerzése ügyében fáradozott, várnagya, az ispánnak mondott Berecz 1503-ban Várdai Miklóssal szemben hatalmaskodott. A szomszéd, akinek családja ellen már korábban is felléptek a szabadkai várnagyk, a nádorhoz fordult panaszával. Más sérelmei mellett előadta, hogy Berecz urának parancsára Garán lakó jobbágytól 21 ökröt – amelynek értéke darabonként 4 forintot tett ki –, 12 ménesbeli lovat – amelyeknek ára egyenként 3 forint volt – hajtott el. A panaszt három nádori ember, Hajosi Péter, Hajosi Miklós és Chipch-i Péter, a pécsváradai, a szekszárdi és a kalocsai káptalan bizottsága mellett vizsgálta ki, és azt jognak találta. A kalocsai káptalan meg is idézte Török Imrét és várnagyát Madarason a nádor ítélőszéke elé. Mivel törvény szerint nemes embert bíróság elé idézni csak birtokán lehetett, a familiárist pedig birtokán vagy ott, ahol szolgált, az oklevélből megtudhatjuk, hogy Berecz várnagy 1505 júliusában, a vizsgálat lefolytatásakor, Madarason tartózkodott. Török Imre nem lehetett jelen, hiszen urának halála után 12 000 forint követelése fejében elfoglalta Gyula várát, és csak az ötszög ki-egyenlítése után, 1507-ben bocsátotta vissza Frangepán Beatrixnak, de hivatalából – ekkor nádorfehérvári bán volt már – fakadó teendői miatt sem lehetett jelen az idézők, azt szervitora vette át.

Következő adataink az 1515 körüli időből származnak. Emlegettük, hogy ebben az időben Török Imre nádorfehérvári bán volt. Amikor elhagyta álláshelyét, unokaöccse, Sulyok István helyettesítette. Az öhzáz befolyt pénzeket jegyzékében tünt fel Szabadka, ahonnan az állami adót királyi parancsra a bálnak adták. Nemcsak városunk, Szeged is ide küldte adójának legalábbis egy részét. A szabadkai uradalom jövedelméből az említett adót Kis János sáfr továbbította Sulyok kezébe.

A Váriadiakkal és katymári jobbágyakkal a szabadkai uradalomnak és elsősorban Madaras mezőváros lakóinak állandósultak a konfliktusai. 1516-ban Mágócsi Porkoláb Márton szabadkai várnagy és Kis János sáfr vezetésével 24 madarasi jobbágy és mások a katymáriaktól számos ökröt és egy lovat hajtottak el. Az ügyben, amely mindenben igaznak találtott, a fehérvári keresztess konvent bizottsága mellett a nádori ember, Farkai Balázs, Török Imrét és Porkoláb Márton Alygón, más néven Királygyón a nádor elé idézte.

Az oklevél a hatalmaskodás idejét csak hozzávetőlegesen adta meg. Az oklevél kelle előtt körülbelül három évvel korábbi időről tett említést a panaszos, Várdai Ferenc erdélyi püspök. Porkoláb a jelzett időben minden bizonylan szabadkai várnagy lehetett. Egyébként ugyanezen évben, 1516-ban íktatta be a budai káptalan gyerekeivel együtt az ugyancsak Csongrád megyei Alygó birtokába. Az 1519-es oklevél érdekessége továbbá az, hogy Török Imre nevének utolsó előtti írásos említését tartalmazza. A madarasiak továbbra sem békéltek meg, mert 1521-ben Kisvárdai János Bodrog megyei Borsod nevű birtokán hatalmaskodtak el két alkalommal is. Előbb Tóth Albert 40 ménesbeli lovat hajtották el, utóbb a szabadkai várnagyk, cslii Pekri Miklós és Derecskei Miklós vezetésével hatalmaskodtak, és az említett Tóth Albertől 31 forintot csikartak ki. Az említett időpontban tehát Porkoláb Márton után már újabb várnagyk szolgáltak Szabadkán. Porkoláb talán ura halála (1519. január és 1521. március 31. között) után távozott hivatalából, ugyanis az oklevélben a madarasiak uraként már Török Bálintot (?-1551) emlegették.

Török Bálint szabadkai urasága szerencsétlen körülmények között indult. Igaz, hogy bátyjának elmeállapota miatt ő volt apjának tényleges

örököse, ám örökölte a nádorfehérvári bántsgot is, amely 17 éves korában nagy bajt hozott rá. Mint ismeretes, a török 1521. augusztus 29-én elfoglalta a várat és a várost, amiért a két bánt, Hédervári Ferencet és Török Bálintot, akik nem voltak jelen az ostromkor, hibáztatták, és a király emiatt elvette javaikat. Cserög vára és Futak Báthori István nádor kezére került, ám arról, hogy mi lett Szabadka sorsa ebben az időben, számunkra nem ismeretes. A belpolitiai helyzet megváltozván, Tomori Pál (1475 körül-1526) közbenjárására 1523 vége előtt vissza-kapta birtokait.

Török Bálinttal kapcsolatban más, Szabadkát érintő birtokgyűről szóló dokumentumok is fennmaradtak, amelyeket az utóbbi időben tárt fel a szakirodalom. Apjának halála után ugyanis az ősi javak felett egyezsére kellett jutnia nagybátyjával, Sulyok Istvánnal és Balázssal. Az egyezség szerint 1522. április 24-ig 5500 forintot kellett volna fizetnie nekik. Mivel az összeget nem tudta megadni, két év múlva, 1524. április 24-én Szabadkát és tartozékait, amelyeket már korábban leköttött számukra az adósság fejében, egy évre ismét elzlogosította a Sulyokoknak. A következő év március 15-én Sulyok István és Balázs a bácsi káptalan előtt tiltakoztak amiatt, hogy Török Bálint a fent említett 5500 forintot, amelynek fejében Szabadkát leköttötte, visszatáda ugyan, ám a kevesebbet érő új pénzben, ami miatt őket károsodás érte. Az uradalom természetesen továbbra is a kezükön tartották. Török Bálint a vitának Szabadka elfoglalásával vetett véget, amely miatt Sulyok István tiltakozott a kő káptalan előtt. Az oklevélből egy kisebb ostrom képe tárul elénk. Török Bálint familiárisaival és 1417, néven felsorolt jobbágygal rátámadt a szabadkai erősségre, és azt ostrom alá vették. A kapuk betörték és az erődöt elfoglalták. Az ott levő várnagykot, Csirkő (Tóth) Györgyöt és kiskeszi Keszi Ferencet, nemeseket és más familiárisokat, továbbá a szolgálkat elfogták és kínozták. A várbán találhatt javakat, valamint a majorságban levő állatokat elvitték. Elrabolták Tóth György 200 forint készpénzét is. A családi vita végül bizonyára valamiféle egyezséggel zárult le, mert a Sulyokok továbbra is legfontosabb szervitorai maradtak Török Bálintnak. Mindenesetre elgondolkodtató, hogy Mohács előtt egy évvel mekkora erőket mozgattak főuraink magányeik intézésekor, az ország határainak megerősítésével pedig vajmi keveset törődtek.

Az oklevél névanyagából ugyancsak döntő következtetés vonható le. Egyrészt feltárul előttünk a Bács és Bodrog megyei Török birtok listája, másrészt a birtokokon élő népesség nemzetisége. A névlistából kiderül, hogy a Duna és a Tisza között élő népesség ekkor magyar volt. A nevek között elvétele találunk szláv hangzásúakat. E megfigyelést bizonyítja az 1522-ben Bács és Csongrád megyékről készült tizedjegyzék névnyaga is. Nem mondunk ezzel el, csak új adatokkal erősítjük meg Iványi István (1845-1917) korábban hangoztatott véleményét. A folyók és Nádorfehérvár erőssége megvédte Bács és Bodrog megyéket 1526-ig a török betörésektől, ezáltal megmaradt középkori népesség, szemben a Temesköz és a Szerémségek, amelyek lakossága már a XV. században nagyrészt kicserélődött, és a magyarság helyét délszlávok foglalták el.

Bár Szabadka földesura 1526 után is Török Bálint maradt, Szabadkának és régiójának a történetében olyan új folyamatok indultak el, amelyek új korszak nyitányát jelentik, egyúttal új fejezetét a város történetének.

NAGYBECSKEREK KIVÁLTSÁGLEVELE

NAGYBECSKEREK egyik legfontosabb dokumentuma a Mária Teréziától (1717-1780) kapott kiváltságlevél, amellyel mezővárosi rangot nyert és annak megfelelően kiváltságokat kapott. A szabadalomlevei nagyobb területet adott a mintegy 4000 lelket számláló városka fejlődésének. Alig 10 évvel később (1779-ben), a megyék visszaállítását után Nagybecskerek városa újfent megyeszékhely lett, és ettől kezdve lassú, de érezhető fejlődésnek indult, amit – többek között – a kiváltságlevél helyezett szilárd alapokra. Az 1769. június 6-án kelt dokumentum legfontosabb pontjait dr. Borovszky Samu (1860-1912) után közöljük.

„1. Nagybecskerek mai és jövődől lakosai szabad emberek; két rendből állanak: polgárokból, akik iparból és kereskedelmből és a zselélekről, akik föld- vagy szőlőművelésből és napszámból élnek. A mezőváros nyolc tagú tanácsot választhat, kik közül egy a bíró; a bírót minden állásra mindig két polgárt kell a kormányzó elterjeszténi, kik közül az egyik katolikus vagy egyesült görög, a másik nem egyesült görög legyen. Mivel a katolikusok a lakosság között kevesebben vannak, három tanácsos legyen katolikus, a többi nem egyesült görög. A bírót minden két évben újra kell választani s mindig felhívva a két felekezet hívei közül; a sort egy nem egyesült görög kezdje meg. Ha a kormányzósg a jelölteket nem találja elég megfelelőnek a magistratus új tanácsosokat jelöljön. A választásnál, mind a tanácsosoknál, mind a bírónál, a kerületi tisztartó jelen legyen, szemlálja a szavazatokat és eskesse fel a választottakat. A hét tanácsos a megerősített bíró elnöklése alatt minden hétfőn és pénteken, ünnep esetén a következő napon ülést tartson, a polgári s adóvetélt ügyeket tárgyalja és jegyzőkönyvébe íktassa; a tanács könyveit a felsőbb utastásokhoz híven pontosan vezesse. A tanácsnak jogában áll irodást és városi szolgát, a szükséghez képest több hivatalszolgát kinevezni. Az egész tanács különben a bírótól a szolgáig a kerületi tisztartó, mint királyi biztos főhatósága alatt áll, egészen úgy, mint a német örökös tartományok városaiiban.

2. A mezőváros a következő négy évben évente 5.222 ft. 44 3/4 kr. adót fizet. A sőr- és pálinkafőzést, a kocsmá és húsmérés jogát regáléként a kincstár megtartja, azonban meghatározott összegért (a kocsmajogot 1.035, a mészárszéket 325 ft-ért) a városnak átengedi s ha ennek ezen haszna lenne, fordítsa közszükségletre.

3. Az adó emelésének mértékét négy év múlva a város polgárságának gyarapodásához képest fogjuk megállapítani.

4. Robot alól Nagybecskerek föl lesz mentve, évi 82 fr. váltásdíj fejében; a kerületi hivatalnokok járadékához évi száz forinttal járul; a szénaitelmenyhez való hozzájárulást pedig az egész országgal egységesen fogják rendezni; egyelőre az eddigi szokás marad érvényben.

5. Az adót, községi adót és más járulékokat a vagyonarányban kell kivetni és az alól nem mentes sem a bíró sem a tanács; csak a syndicus és a kancellista nem fizet fejadót. A község polgárainak vagyonáról pontos telek- és adókönyvet kell vezetni. Az adókat az eljárárság szedi be és meghatározott időben a tisztartásokról pánztárra szállítja. A közterhek új felosztása csak a kerületi tisztartó jelenlétében vagy jóváhagyásával történhetik, hogy a szegények igazságtalanságról ne panaszkodhassanak.

6. Nagybecskerek köteles a katonaság részére mindenkor természetbeni lakásról ingyen és a legmagasabb szolgálatra nélkülös bér ellenében elfogatásokról és hajóvontatókról gondoskodni, omközlőben a kisértő személyzeiről is, akik a zselélekről közül veendő és akik márföldentként az adminisztrátorok megállapított díjazásában részesülhetnek. Magánosok és a kamarai személyzet részére a hatóság közvetlenül elfogatokat, hogy azok ne követeljenek túl magas béreket. Egyébként a katonai beszállásolás és az elfogatok ügye a városi hatóság és a kerületi tisztartó rendelkezésére és felügyelete alá tartozik.

7. A hús ára a temesvári szerint szabályozandó, a kenyér és liszt árát pedig időről időre a tartományi kormányzó fogja megállapítani és a helyi hatóság útján nyilvánosságra hozni.

8. A város szabadalmat nyer, hogy a vasápról szombatra áthelyezett hetvádsáron kívül évente két országos vásárt is tarthasson, az elsőt a rácz husvétkor, a másikat a régi naptár szerint október 1-jén, az új szerint 12-én. Ugya van megfizetelni mérleg- és legeltetési díjat, úgy mint Temesvár városának, de e jövedelem egyharmadát a jövőben építendő árvaház alapjához kell félretenni. Egyben a hatóságnak szigorúan megtiltatik, hogy sem ebből, sem más közjövdelemből önkényűleg ne építsen, vagy más, száz forintot meghaladó összeget ki ne adjon, hacsak azt a tisztartó a hatóság előzetes kérelmére meg nem engedí.

9. A polgárgói és tárgyalási illetékeseket a megállapított egység szerint fogják szabályozni, hasonlóképpen a syndicusnak és kancellistának járó perdíjakat is; házak adó-vételénél minden forint után fél krajcár az illeték, mint Temesvár külvárosaiiban szokás.

10. A hatóság végzéseinek megerősítésére saját pecsétet használhat, mely Mária menybenemléti ábrázolata a következő körirattal: Sigillum Liberi Oppidi Becskerek.

11. A katonai elszállásolást, az elfogatokat és hajóvontatók kiállítását illetőleg, amelyről már a 6. pont is intézkedik, megjegyeztetik, hogy magánosok vagy a kamara számára a város nem köteles megállapított bér nélküli elfogatot kiállítani, ellenben háborús időben az elfogatok a szükséghez képest rögtön kiállítandó. A jövőben a várost a 48 ft darabantáruk alól fölmentetik, de a tisztartónak adott éjleli őrséget, mint eddig, ezután is ki kell állítania, az őrtárat intézkedés ellenében azonban megengedtetik a városi hatóságnak, hogy a kocsmákat és vendéglőket megvizsgálhassa, az idón túl ott talált polgárokat és zselélekről eltávolítsa, vagy a körülményekhez képest bezárhassa és megbüntethesse.

12. A városi hatóságnak joga van a rendőri és polgári panaszok ügyében, továbbá a kisebb vétségekben első fokot illetékes, azzal a kikötéssel, hogy a főlebbezés minden esetben a kerületi tisztartóhoz is küldendő, amely rendőri és közbiztonsági ügyekben is belátása szerint utasíthatja a hatóságot a bírság rendes kiszabására.

13. A Nagybecskereken lakó vagy ott megletelepedő görögökből, akik a görög kereskedő társulatokhoz tartoznak, amíg a társulati szerződés érvényben van, a hatóság szedje be a társulati adót és azt a társulati bírónak adja át. A kereskedők között előforduló panaszos ügyekben szintén a városi hatóság intézkedik.

14. A tizedel illetőleg az egész országban megállapított rendszabályok lesznek irányadók, de addig az eddigi rendszer marad érvényben.

15. Az első négy évben a bíró fizetése 100 ft., a tanácsosoké 25, a syndicusé a lakbérről együtt 350, az irodisták szintén lakbérről 100 és a két szolgát 50 ft. évente. Ezeket az adókat a kedvezőbb bevételről és gazdasági megtakarításokból – az eddigi és jövő városi adó megrovíditése nélkül – kell kiutalni. Az irodai perdíjak megállapított arány szerint a syndicus és irodista jövedelmét teszik.

Végül köteles a hatóság beszélni a városi adóról és minden egyéb bevételről és kiadásról a tisztartó útján az adminisztráció elé pontos számadást terjesztetni. S amint a tanács és Nagybecskerek város lakossága a legmagasabb akarat és parancs szerint híven fog élni, megparancsoltatik a Temesi Bánság minden eljárárságának, lakosának és alattvalójának, bármilyen rendű, rangú és állapottú legyen is, hogy Nagybecskerek polgári lakosait és egész községét jelen szabadalmak élvezésében szigorú büntetés terhe alatt semmi módon háborgatni ne merje, vagy azt másnak megengedje és a felsőségek, különösen az adminisztráció megköveteljen, hogy Nagybecskereknek adományozott jogait megvédjék.”

ELSŐ TÁPLÁLÉKUNK

A tejjel és a tejtermékekkel kapcsolatos szokások és hiedelmek Zentán és környékén (3.)

RONTÁS. A népszokásban a rontással kapcsolatban figyelembe kell venni a rontás tárgyát, személyét és idejét. A rontás tárgya lehet maga a tej vagy a tehén. Első esetben, mint az előző babonákban láttuk, a tej véres vagy egyáltalán nincs tejhaszon. Ha a tehenet rontották meg, bizonyos tilalmat nem betartva (például késsel aprítani a kenyeret, belenyúlni késsel a tejbe), akkor az állat megbetegszik, nem hagyja, hogy megfejje (Zenta); a tehén tőgye megreped (Felsőhegy); megfájdul (Mohol). A rontást végző személyek természetfeletti erővel rendelkező egyének. A tej és a tehén megrontása esetében ilyen személy a boszorkány. (Amikor gyűjtésünk során rontásról, boszorkányságról szóltak az adatközlők, nem vállalták, hogy hisznek benne, „mert az csak babona.”) Ami a rontás idejére vonatkozik, az szorosan összefügg a rontó egyénnel. A boszorkányok hatóereje a jeles napokhoz (Luca, Borbála, Szent György-nap) kötődik, a napszakra vonatkozóan pedig az éjszaka, azon belül is az éjféli.

Bajelhárítás. A tej megrontását el lehet kerülni, megelőzni vagy elhárítani. A már megrontott tej a néphiedelemben a bajelhárítás kellékéként jelenik meg. A tejet forralni kell s közben tüvel szurkálni, baltával vagdalni, égő kemencébe önteni... A néphiedelem szerint megvédi a tejet azzal, ha olyan köcsögben tárolják, amelyet a gölöncsér kereszttel megjelölt. Leginkább a köcsög nyakára, ahol a díszítés, a csíkozás víz végig, a fülhöz közeli része, a legfelső és a legalsó csik közé írókázta a gölöncsér a két keresztet X alakban. A köcsög fenekét is megkeresztelhette a fazekas, de ilyenkor csak karcolta a jelet.

A tejhaszon visszanyerésének módja után kutatva Völgyesen az alábbi hiedelemre találtam: „Illa néniéknél nagy volt a tejhaszon. Hanem aztán nem adott a tehén, nem adott. Nem bírt elég tejet adni a tehén. Apomémék rám fogták, hogy én rontottam meg a tehenet. Pedig annak giricetűsök megszurkálta a tőgyét, az kisebedzett, és a tehén nem hagyta, hogy megfejje, rúgott. Mentek a víznéző asszonyhó, hogy megnézzék, meg van-e rontva a tehén. Az azt mondta, tüzesíjje meg a patkót és azt üssék, vessá üssék. Ilyet csináltak az én apomémékné is. Nem jelent meg senki, ezért ráfogták a Gyulára, hogy nem veri elég erősen a patkót.” Ez esetben a víznéző asszonnyal próbálkoztak a rontás feloldásával. Az említett és a következő esetekben is női személy, asszony a bajelhárító.

A néphagyományban különböző tanácsok formájában találkozni tejhaszon visszaserzését előidéző cselekedetekkel. Ha a tehén meg van rontva, akkor éjfélokra a tőzhelyen tejet kell forralni, ahogy forr, tüvel kell megszurkálni, és ami megrontotta, az megjelenik, de csak úgy, ha a kilincset gatyamadzaggal megkötik és egy sóprút fölé fel fordítva bal kézzel a kulcslyukhoz állítanak. A szurkálás után a boszorkány megbetegszik (Zenta). Ha a tehén véres tejet ad, ezt ki kell fejni, és az égő kemencébe

beleönteni, hogy a megrontó arca megéjjen (Ada). Ha megrontották a tehenet, be kell gyújtani a kemencébe, fejni a tehenőtől és venni a vizeletéből, majd ebből sarat csinálni. Míg a kemencében ég a tűz, addig a kemence tévőjét ezzel kell tapasztani. Utána a tévőt felténi a tüzes kemence szájára. A kútnál az itatóvályút meg kell húzni vízzel, a megrontott tehenet ebből itatni és a vizet egy nagy késsel vagdalni (Zenta). „A megrontott tehén végett búbajos asszonyt hívtak. Az asszony azt mondta, zárják be a kapukat, és ha jön valaki és szeretne bejutni a házba, ne engedjék be. A búbajos asszony fejt a tehén tejéből és elkezdte vagdalni. Egyszer csak megjelent a tehén megrontója a kapu előtt és könyörgött, hogy engedjék be. A háziasszony beengedte és az leszakajtott egy rózsát a kertből. A búbajos asszony észrevette és azt mondta, hogy most már nem bírja kigyógyítani a tehenet” (Fehér Zoltán, Zenta).

Nemcsak a tehéntejet, a birkeatejet is megronthatták. „Az én tatámtú hallottam, miköz én kislány voltam, hogy önálluk a birkának eromlott a teje. Nem tudtuk mit csinálni a teje olyan bűzös volt, hogy nem lehetett megenni. Ementek egy topolyai asszonyhó, mer aztonták, hogy az meg tuggya nézni a tejűb, hogy ki rontotta meg a tejet.” Dromhegyesen 1904 táján az adatközlő szüléjével (dajkájával) történt az eset (holdfogytakor a rontás és újhaldkor a visszavarázslás): „A mamáméknak volt teheneik, s mindig, amikor fejté, idehalgassá, véres tejet adott. Hát ement edesanyám Szabadkára a víznéző asszonyhó. Egy ürögbe kútjúbú vizet köllött vinni, és abbú kinézte és megmonta: Ottan egy szomszéd asszonyuk eztet a babonaságot folytassa. No és aszonta, hogy miköz a tehenet fejni akarja és az ekezd nyuktalan-konni, sz...ni és h...ni, tegye le a tejtöt és szurkálja meg vasvillává azt a helyet. És azt mondja közbe: Én a másét nem kívánom, a magamét nem engedem, az Úr Jézus Krisztus tiszteletére csinálom ezt. Meg azt mondja, hogyha megfej este, vályúba öntsön tejet (azt a véreset, amit fejt) és balta fokává de nagyon verje el. És meg fogja látni másnap, hogy ki lesz a tettes, vagy az ki se mer jönni az utcára, mer össze-lesz verve. Eként tevé meg is tudta, mer a közeli szomszédasszony volt, aki eztet ekövette, és tejejéskor nem is engedte be, hiába kérekedett.”

Tejtermékek vrácsálása. A tejtermékeket nem annyira rontották, inkább „csináltak, vrácsáták”, különösképpen a vaját és a túrót.

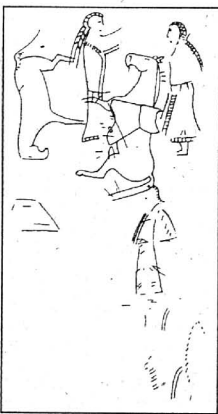
A tejjel kapcsolatos hiedelmek ilyen és hasonló példái szinte mindenütt megtalálhatók, ahol az állattartásnak jelentős szerepe van a mezőgazdaságban. A kutatással a táplálkozási szokásokra, valamint a néphagyomány szempontjából érdekes hiedelmekre kívántam rávilágítani. A babonákról és szokásokról összegyűjtött anyag az ötvenes évektől napjainkig ellenőrizhető, de már nincs élő hágyomány.

A TÁLTOS ÉS A VILÁGFA A VAJDASÁGI MAGYAR NÉPHAGYOMÁNYBAN

A MAGYAR néphitkutatás egyik központi témája a magyarok ősvallásának a feltárása. Ipolyi Arnold (1823-1886), Kálmány Lajos (1852-1919), Róheim Géza (1891-1953), Solymossy Sándor (1864-1945), Diószegi Vilmos (1923-1972), Hoppál Mihály, Klaniczay Gábor, Jung Károly - csak a legjelentősebb szakembereket vettük számba, azokat, akik a magyar néphit recens anyagából keresték és keressék erre a kérdésre a választ, miközben figyelembe veszik az ősszehasonlító néprajztudomány eredményeit is. A kutatók többsége elfogadja azt a feltevést, hogy a Kárpát-medencében letelepülő magyarok hitrendszerének az alapja a sámánizmus volt. A letelepülőeknek voltak sámánjai, akiket táltosnak is neveztek. Feladatokról viszont semmit sem tudunk, hiszen ezeknek a varázslóknak a szerepe időben, területenként is változó volt.

A magyar nyelvterület egyes vidékei - Vajdaságban elsősorban a Temesközben tudnak a táltosok viselt dolgairól - a II. világháborúig éltek olyan emberek, akiket táltosnak tartottak egy-egy közösségben. Főlegesen csonttal születtek, háborúskodtak egymással az időjárásért, időnként transzba estek. Hasonló történeteket mesélnek a szibériai népek is sámánjaikról. Ezért láttak korábban a kutatók közvetlen kapcsolatot a hantik, a mansik sámánjai és a magyar táltosok között.

A legújabb kutatások sokkal árnyaltabban kezelik ezt a kérdést. A magyar folklórtudomány legújabb állásfoglalása szerint a honfoglaló magyarok világképéről, a táltosokról is keveset tudunk, jöllehet a régészet, a nyelvészet és a folklórtudomány már több mint egy évszázada keresi a választ.

Kozmikus párviadal ábrázolása a nosza-pörösi (Hajdújárás) avar kori csontbogyozón (vázlatos rajz)

Az, amit eddig felderítettek, nem sokkal több, mint amit a múlt század nagy filológusa, Ipolyi Arnold főlvázolt

Az ősvalláskutatók egyik módszere az összehasonlító vizsgálata. Erre tette előtérbe Diószegi Vilmos is, amikor a magyar parasztság és a rokonnépek napjainkban is gyűjthető világképéből próbálta rekonstruálni őseink kozmogóniáját. A sárrettudvari pásztorfaragásokon fellelhető világfa-ábrázolásokat az ősvallás sámánisztikus világfájának tekintette, amely a világmindenséget, az eget, a földet és az alvilágot egységes egészként képzei el.

A népmeséinkben megjelenő égig érő fát, melyet a főhősnek azért kell megmásznia, hogy kiszabadítsa a király legkisebb leányát, a táltosossá avatás szimbolikus kifejezésének tekintette.

A világfa ábrázolása ismeretlen a vajdasági magyar díszítőművészetben. Az égig érő fa - melyet Kovács Ágnes nem tekintett külön mesének, hanem csak meseelemnek, keretmesének - viszont része a vajdasági magyar néphagyománynak. Az igazsághoz hozzátartozik az is, hogy az eddig közzétett népmese kiadványokban ritkán találkoztunk ezzel a meseelemmel. Elsősorban Baranyában volt közkedveit. Kopácson több mesét is főljegyzett Katona Imre és Penavin Olga. Vajdaságban csupán Ludason ismerték ezt a történetet. A mese főhőse, János, egy hatalmas cseresznyefán - a világfán - rovátkákat vág fejszéjével, s booskorait az égbolt egy-egy rétegéjébe visszahajlítja. Lényeges a mese és a hitvilág szempontjából, hogy a fa tetején egy másik világ körvonalai rajzolódnak ki.

Tündérmeséinkben errefelé ritkán szólnak a tetejettlen fáról, viszont Borbély Mihály mesekezdő formulaként hivatkozott a hatalmas fenyőszáira, melyen egy rossz szoknya is volt, annak a hetvenhetedik ráncából kerültek elő az egyházaskéri adatközlő meséi. Zomborban olyan tréfás mesét jegyeztek fel, melyben a cigánylegény az égig érő fán akar feljutni a mennyországba, hogy rátaláljon édesapjára.

A világfa tehát nem túlságosan kedvelt a bácskai és a bánáti magyarok körében. Ezzel szemben a táltosok viselt dolgairól viszonylag sok hiedelemmondattal gyűjtöttek. Elsősorban a Temesközben. Hiedelemmondánkban többnyire bika alakjában jelennek meg, s fő feladatuk az esőért való viaskodás.

Zentán sem ismeretlen a táltos alakja. Az alábbi memorátot 1985-ben gyűjtöttem. Az adatközlő ugyan a váltott gyerekekről mesélt, de a szépen megformált mondásban fellelhetők többek között a táltosok is. Mer abba van az igaz jó katona. Ottan mesélték, hogy szúrbe jártak, olyan, mint a köpönyeg, az gypjúbú van, az a vizet nem vette be. Az vót rajta, abba járt. Egy nyáron odagyűtt hozzájuk és azt mondta. Majd észkárú gyün a fekete felhő, de ne keltsék föl. Aztán még azt is mondta de költések föl. Meg is érkezett a felhő. Űtet meg főkötötték. És a kakas egy fogát evitte."

„Osztat ahogy szógátatok az olyan valami vót, hogy kicserétek azt a gyereket. Hát aztat nem nagyon lehetett visszaváltani, mert aztat miko evítették aztat tanították ottan a régebbi nemzedék, annak örüt ha egy másik fajta gyereket evisz, mint most is hallom még lopják is. Mer abba van az igaz jó katona. Ottan mesélték, hogy szúrbe jártak, olyan, mint a köpönyeg, az gypjúbú van, az a vizet nem vette be. Az vót rajta, abba járt. Egy nyáron odagyűtt hozzájuk és azt mondta. Majd észkárú gyün a fekete felhő, de ne keltsék föl. Aztán még azt is mondta de költések föl. Meg is érkezett a felhő. Űtet meg főkötötték. És a kakas egy fogát evitte."

Az újabb kutatások ugyan nem cáfolják a táltoshit keleti költődését, de számolnunk kell a délszláv, olasz, lengyel és ukrán hatásokkal is, ezért a táltos hithez kapcsolódó valamennyi hiedelmet nem tekinthetjük magyar etnikus sajátosságának.

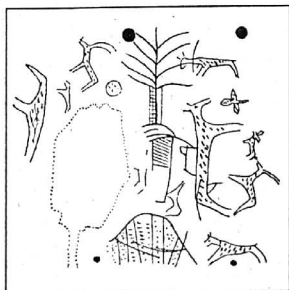
BESZÉDES Valéria

Visszatekintő

AZ ÉGIG ÉRŐ FA, A CSODASZARVAS ÉS A SZENT LÁSZLÓ-LEGENDA*

AZ ÉGIG érő fáról szóló mesét népünk emlékezete őrizte meg, míg a csodaszarvas és a Szent László-monda krónikáinkban leírva maradt reánk, de nem kétséges, hogy ugyancsak otthonos volt mesélő népünknel.

Kezdjük az elsóvel. E század húszas éveiben feltűnést keltett a szegedi egyetem tanárának, Solymossy Sándornak az a tanulmányosorozata, amelyben összevetette a magyar népmeséket az eurázsiaiakkal, és azt tapasztalta, hogy van néhány népmesénk, amelynek párája csak keleten találunk, a velünk valamiképpen atyainkban levő népeknel. A következtetés magától értetődő volt: ezek a mesék honfoglalás előtti idókból maradtak reánk, ősi soron. Közülük a legelterjedtebb az égig érő fa mese. Gyermekkorunkból sokan ismerjük, csak éppen az emlékezet felelőssége végett idézem néhány szóval a tartalmát: a királykisasszonyt a sárkány az égig érő fa tetejére rabolja el, s a visszaszerzésére induló próbálkozók mind kudarcot vallanak. Végre a kiskanász is rászánja magát, és baltájával lépcsőt vágva a fa törzsébe, mind fennebb és fennebb hág a magasba. A fa hatalmas lombkoronája rétegekből áll, s minden egyes réteg külön világ: ott lakik a Szél, a Hold és a Nap anyja, s ők segítik útján a kis hőst. Nos, Solymossy Sándor megállapította, hogy ez a mesénk a régi sámán (táltos) szertartás emlékélt őrizte meg: a sámán éppenúgy hág feljebb-feljebb a sátor középsze felállított lépcsős fokú fán mint a kis kanász, s éppen úgy ér el feljebb és feljebb való világokba. A mese tehát ősi vallásos elemeket őrzött meg számunkra. Ennek alapján a hit az „élet fája”-ban, amely minden élet szülőanyja és megtartója. Koszmos voltát bizonyítja, hogy a hét- vagy kilencágú fát odafőn a nap és a hold övezi. Tőlünk keletre számolatlan változatban él az életfa mondája (megvan a germán népeknel is), különösen pedig a táltosokkal való kapcsolata. Amilyen gazdag az erre vonatkozó mondavilág, éppen olyan gazdagon jelenik meg rajzban, faragásban, rátétmunkában, himzésben, egyszerű a népművészet minden területén. (...)

A világfa csontkarca Homorév-Mokrinból
(László Gyula rajza)

Az „égig érő fa” meséjének ügyszóval az egész magyar nyelvterületen ismert volta azt a hitet kelti bennünk, hogy régebben, a honfoglalás korában s azt megelőzően még sokkalta jobban, gazdagabban ismerték a „világfa”, a „sámánfa” hitét. Azt várhatnók tehát, hogy honfoglalóink művészetében is éppen olyan

elterjedt volt, mint a mai rokonnépeknel. Azonban tévedünk! Egyetlenegy honfoglalás kori díszményen, karcolaton, rajzon, domborításon, öntvényen sem szerepel! Való igaz, hogy sok a pálmavirágból, pálmalevélcsokból szerkesztett díszmény a honfoglalóknál, színtehogy tilos volt mást ábrázolni; mégis a „világfának”, az „élet fájának” híre-hamva sincsen nálunk. Emlenben megvan az avaroknál, meg hozzá a korai avaroknál. A negyvenes évek elején a ma Jugoszlávia területén fekvő Homokréven, a mai Mokrinban, a helybeli tanító egy nagyon érdekes avar kori temetőt ásott ki; s egyik sírjában egy csonttégelyt talált, amelyen teljes gazdagságában megtaláljuk az égig érő fa karcolt rajzát. A karcon hétrétegű hegyből egy állványféle nő ki, s azon áll a kilencágú világfa, csúcsa két oldalán a nap és a hold, a fa mellett meg állatok. Az egyik régészünk megkísérelte e rajz jelentőségének csökkentését, holmi „gyermekrajznak” vélvén a nagyon is pontos ábrázolást, de ez csak amolyan hiábavaló erőlködés volt. Hiszen a rajz annyira hiteles, hogy az állattan kutatói ki tudták mutatni, hogy a karcon ábrázolt állatok az Altáj hegységben honosak! A sír többi régészeti lelete (pl. a csontveretes öv) is az Altáj felé mutat. Amikor a leleteket a szakirodalomban ismertetem, még csak félénken és kérdőjellel jegyeztem meg egyik jegyzetemben: nem lehetséges-e, hogy az égig érő fa meséjét az avar korból örököltük? Illetőleg, kissé általánosítva: nem lehetséges-e, hogy a finnugor magyarságban – amely ós-európai nép – megtalálható közép-ázsiai hagyomány avar hagyomány lenne? Vagy ahogy atáj fogalmaztam volt: nem lehetséges-e, hogy a korai avar korban, az avar honfoglalással egy időben magyar törzsek is megjelenek volna a Kárpát-medencében, s ezek utódai mind a mai napig élnek a magyar népben, s magukkal együtt életben tartották ősi rokon való mondákat, meséiket, amelyek azután az egész magyarságban elterjedtek?

Ha már az emberben egyszer megfogalmazódtak effajta kérdések, akkor a többi szinte már magától következik. Például eszembe jutott, hogy voltaképpen két anyanyelvünk van: az egyik, amit beszélünk, ez finnugor alapozású, a másik pedig énekbeszédünk, szép, régi őtfokú zenekultúránk, ez viszont, ahogy Kodály-Zoltán olyan tömören mondotta: „...legszeles, idehajlott ága a nagy ázsiai zenekultúra évezredes fájának, mely Kinától Közép-Ázsián át a Fekete-tengerig lakó különböző népek lelkében gyökerezik”. (...)

LÁSZLÓ Gyula

* Forrás: *Évezredek hétköznapijai* (Szerkesztette: Szombathy Viktor), Panoráma, Budapest 1973. In.: „Emlékezzünk régiekre, az Szythiából kijüttekkel...” (Magánbeszéd a honfoglalókról és a kettős honfoglalásról) Részlet, 166-168. old.

KÖRNYEZET, ÉLETMÓD, GENETIKAI TÉNYEZŐK

A topolyai avar temető paleopatológiai elemzése

(1.)

TOPOLYÁN, a Bánkertnek nevezett lelőhelyen (akkor és azóta is a vágóhíd területe), a szabadtéri Városi Múzeum régészeti 1958-1977 között 220 sírt tártak fel. A régészek megállapítása szerint 36 a szarmata (III-IV. század); a többi az avar korból (VI-VIII. század) való. Az utóbbi sírok 80 százalékát még annak idején kirabolták. Néhány esetben csak a fejnél és a mellkas térségében volt feltalálva. Ennek ellenére az avar sírok csontvázaanyagja jó megtartású volt, ami annak (is) tudható be, hogy az avarok mélyebbre temetkeztek.

A 220 sír közül 180-nak a csontváza volt értékelhető. Ezek anatómiai variációk, fejlődési rendellenességek mutatkoztak. A lehetőségekhez mérten makroszkopos, statisztikai és röntgen-vizsgálatoknak vetették alá.

Fejlődési rendellenességek 41 sír csontvázán voltak kimutathatók, ezek közül is a *sacralisatio* (az utolsó ágyékcsgolyó összenövése a keresztcsonttal), *lumbalisatio* (az első keresztcsonti csigolya nem olvadt be a keresztcsontba, így hatodik csigolyának tekinthető), hasadtcsigolya, blokkcsigolya *spondylolysis*, *spondylolysthensis* (csigolyacsuszamlás), *spina bifida aperta* (nyitott gerincszakorona). Néhány esetben egyedenként kétféle rendellenesség is mutatkozott, mint a *spina bifida* és a *sacralisatio*, valamint a *spina bifida* és a *spondylolysis*. Rendkívül sok nyitott gerincszakorona-előfordulással találkozunk (16 férfi, hat nő, egy gyermek). Tulajdonképpen a gerincszakorona záródásának a zavaráról van szó, ami a gerincvelő fejlődési rendellenességével járhat. Ha mellkasi-ágyéki szakaszon található, akkor főleg izombénulásos következményekkel jár, ha keresztcsonti elhelyezkedésű, akkor teljes vízlevezőszatartási képtelenség jelentkezhet; 70-80 százalékban vízfejűség mutatkozhat. Kelethezében multifaktorális okok szerepelnek, környezeti és genetikai tényezők váltják ki. Az első ilyen őskori esetet Pales (1930) ismertette egy 5000 éves csontvázban. A provokáló környezeti tényezők között említhető az ivóvíz kalciumhiánya. Emellett bizo-

nyított, hogy a csigolya fejlődési rendellenességei kiválthatók egérembrókban a nőtények testhőmérsékletének mesterséges csökkentésével a terhesség korai szakaszában. Bizonyított továbbá, hogy a csigolyaelváltozásoknak majd minden fajtája kiváltható ege-rekben rendszeres éhezéssel vagy mérgezéssel a terhes nőstényeknél. Hasonló kapcsolatok állhatnak fenn az emberről is. Hogy kifejezettek a genetikai tényezők a rendellenességben, azt az esetek nagy előfordulása mutatja mind a korábbi, mind az újabb populációban. A topolyai csontvázelet-anyagban három esetben volt nyitott gerincszakorona és csigolyacsuszamlás.

A veleszületett fejlődési rendellenességek között jellegzetes a „V” alakú hasadtcsigolya. A gerincoszlopban való kimutathatósága a beltelnyésztés (endogámia) mellett szől.

Az anatómiai variációk közül az úgynevezett *torus mandibularis* kell kiemelni. Az állkapocs csont fogívének belső oldalán megjelenő vastag csontburjánzás (képünkön) különösen gyakori az egyes rasszokban (eszimók, peruiak, ainók, lappok, osztiákok, skandinávok, izlandiak). A jelenséget egyesek a csontírágygyulladásnak tartották, amit a primitív táplálkozás váltott ki. Ellene szól, hogy 1-10 éves gyermeknél is jelentkeznek. A kismagú területek sok tubulusz (csatornacsökkék), ezek pedig labirintus-hálózatot képeznek. Lehetséges, hogy ezek a penészgomba-telepek dekalifikálóddó működésének eredményei. Topolyán kilenc ilyen eset fordult elő, ami nem annyira száruk, inkább méretük tekintetében érdekesek, nagyságuk eléri a 8-10 millimétert is.

A fejlődési rendellenességek és az anatómiai variációkon kívül más csigolyadeformitások is mutatkoztak 50 csontvázban: csőr-képződmény a csigolyatestek peremén, hal és ék alakú csigolyatestek, tuberkulózis eredetű blokkcsigolya-képződés és csontritkulásra jellemző elváltozások. Csontritkulás néhány esetben volt kimutatható: egy gyermek csontvázán, továbbá az idősebbeknél (feltételezhető öregkori sorvadás). Másodlagos kialakulását is megfigyeltük, ami a hiányos táplálkozásra vagy inaktív sorvadásra vezethető vissza.

A csigolyatestek szélén mutatózó csőr-képződmények *spondylitis deformans* és *spondylitis* néven ismeretesek. Súlyossági fokuk szerint öt szakaszt különböztethetünk meg: jelentéktelen csőr-képződmény; hangsúlyozottabb csőr-képződmény (exostosis); kifejezett csőr-képződmény, amely gyakran gombaszzerű; csontsarkantyú vagy hídszerű megnagyobbodott kinövés; két vagy több csigolyatest összenövése (blokkcsigolya-képződés). Ezeknek az elváltozásoknak a gyakorisága feltűnően sok a topolyai avar sírok csontvázaanyagában. Klasszikus formájuk az idősebb életkorúknál 15 esetben (10 férfi, öt nő) volt kimutatható. Az elváltozás súlyosabb esetei is előfordultak. Néhány blokkcsigolya-képződés mutatkozott hal, illetve ék alakú csigolyatesttel.

A megfigyelt esetek eredetére vonatkozóan a következő lehetséges változatokkal számolhatunk:

- * nedves környezet hatására kialakult megbetegedés (a temető és a település is folyóvíz mellett volt)
- * lovaglás (a gerincoszlop gyakori monoton igénybevétele. Tizenegy sír közül – amelyben ij-melléklet is volt – nyolc esetben).

VÉKONY László

Torus mandibularis (A topolyai ásatások anyagából, 22. sír)

MÉG A TARTOZÁSAIT IS ELENGETÉK

A mellőzött és elfelejtett magyar írók közé tartozik: Lauka Gusztáv

KEDVES Gusztí bácsi!

Bátorkodom a millennium emlékére váltótát, mely most csak 300 (háromszáz) forintot teszen ki, megküldeni, óhajván, hogy ezen példát összes hitelezőző kövessék, mivel nem minden évben van ám millennium és nem is születnek minden évben ilyen koszorús költők, mint Gusztí bácsi.

Barátod Eremics Pál

Ez áll abban a levelemben, melyet a *Pesti Hírlap* 1896. május 26. száma közöl.

Ki volt Gusztí bácsi, a koszorús költő? Lauka Gusztávnak (1818*-1902) hívták, a múlt század végén Becskerek legnagyob böhémje volt, költő és újságíró. Nem volt a város szülőte, életének is csak utolsó húsz évét töltötte a Bega-parti városban, a becskerekiek mégis magukénak vallották. A Szatmár megyei Vitkán született. A köz-

szolgálója bélyegét sütötte rá. Életrajzírói szerint azonban nem ártott 48 eszméinek. Lauka Gusztáv tagja volt a Petőfi Társaságnak megalakulása óta, sokoldalú irodalmi tevékenységével pedig majd hatvan évig volt jelen a magyar irodalomban. Mikszáth Kálmán (1847-1910) így emlékezik rá: „Nincs egyetlen írónk sem, kinek egyénisége azonosabb volna műveivel, mint éppen Lauka Gusztáv. Az alakok, akiket teremt, legnagyobb részt őszözd hasonlítanak. Vidám, könyvelmő, jó emberek...” Jókai Mór (1825-1904) így vélekedik róla: „Az isten jókedvében teremtette őt a világra, csak a világot teremtette neki rossz kedvében.”

1882-ben került Nagybecskerekre, ahol levéltári állást töltött be. Ekkor már több mint száz novella (közűk számos humorisztikus), több verseskötet és az 1848-ban indított első magyar élelclap (*Charivari-Dongó*) volt mögötte.

Nagybecskereken csodálattal és tisztelettel vették körül, mert tudták róla, hogy Jókainak, Szigligetinek, Tompának és Petőfinek volt jóbarátja; ő mutatta be Petőfit Szendrey Júliának. A *Toronali* című lapban, melyet évekig szerkesztett, különösen humoros írásai voltak népszerűek. Koszorús költőnek tituláltak, olyannyira tisztelve és megbecsülve munkásságát, hogy hitelezői a millenniumi ünnep alkalmából még a tartozásait is elengedték. Közűk a Nagyikindiai Takarékpénztár, melynél nagyobb kölcsönt vet fel 1896-ban. A bank igazgatója, Eremics Pál, mint a levelelő kiűnik, nem követelte Lauka Gusztávtól az adósságot, visszaküldte neki a váltótát.

KUNKIN Zsuzsanna

zépiskola elvégzése után bölceletet és jogot végzett Budapesten. Gazdász-kam készült, de az újságírás vonzóbb volt számára. Így lett csakhamar majdnem minden fővárosi irodalmi lap munkatársa. Tevékeny részt vett az 1848-as szabadságharcban, Kossuth főfűtárgya volt. A szabadságharc leverése után neki is bujdosnia kellett. Hogy családját fenntarthassa, az 1850-es években hivatalt vállalt, amit a közvélemény felrótt neki és a Bach-korszak

* A régebbi lexikonok (Irodalmi lexikon, Bp. 1927; Új Magyar Lexikon, Bp. 1962; Magyar Irodalmi Lexikon, Bp. 1965) 1818-ban, az Új Magyar Irodalmi Lexikon (Bp. 1994) szerint 1820-ban született.

A DÉLVIDÉKI FÖLDMŰVELŐK EGYESÜLETE

A SZÁZADFORDULÓ előtt a *Köztelek* írója így jellemezte a délvidéki gazdákat: „...Aki valaha délvidéki gazdának konzervatív jellemét megismerni tanulta...” Az itteni német ajkú parasztság ugyanakkor már a fejlődés útjára és meghatározó gazdasági erővé kezdett válni, ami a későbbiekben is érezhető volt. Valamikor gyakran hallottuk: „gazdag, sváb paraszt”. Tény, hogy idelelepitésükkor jó termőföldeket kaptak, de az is igaz, hogy a talajt az ember teszi tönkre vagy őri meg a jövő generációk számára. A német parasztságot közismerten szerveztségük, szorgalmuk és fegyvereltetésük segítette eredményeik elérésében.

A századforduló előtt a Délvidéki Földművelők Egyesületének a tagjai jobbra a németek soraiból került ki. Az 1893-ban 2800 taggal megalakult egyesület szerveztségét, tanulást, tapasztalatcserét, tanácsadást és érdekvédelmet kínált és nyújtott. Hét évvel később már 123 községi szervezete volt 10 000 taggal. Minden haladó eszmét igyekezett elfogadni és elfogadtatni, hogy tagjainak tanácsadója, oktatója, terményfelvásárlója és -beszerzője legyen. Szegeden még fiúnevelő intézetet (konviktus) is létesített internátussal az egyesületi tagok tanulni akaró gyermekeinek a befogadására. A mintakertben a fiatalok a gyümölcsészet, szőlészet és kertészet gyakorlati teendőivel ismerkedtek meg. Hét év alatt 800 tanuló képeztek ki „okleveles gazdáknak”. Példaként szolgálj, hogy 38 községi szervezet 1800 tagja Kisberről és Bábóláról 66 kocsirokomány minőségi vetőmaghoz jutott; a szőlők felújítására 1 millió ne-

mes és 3 millió vad szőlővenyigét osztott ki tagjainak az egyesület, amely a gazdasági ismeretek terjesztésére különösen nagy hangsúlyt helyezett. Ennek eredményeként a múlt század utolsó évében 17 000 gazda hallgatta a téli vándorelőadásokat. Az ifjúság részére szervezettek téli gazdasági iskolákban, 67 községben, 2829-en részt vettek szakköztanfolyamon. Emellett egész sor más, a mezőgazdasághoz kapcsolódó tanfolyamot szerveztek az egyesület, például a háziipar fejlesztése vagy a téli munkahiány csökkentése érdekében. Emellett a téli, hogy 15 községben szakkönyvtárat nyitott és tartott fenn.

(A fentiekhez mindenképpen megjegyzést kell fűzni. Hajlamosak vagyunk azt állítani, hogy nálunk legkorábban 1945 végeztek mezőgazdasági szaktanácsadást (a mezőgazdasági állomások). A Délvidéki Földművelők Egyesülete a példa rá, hogy volt szaktanácsadós korábban is, csak megszakadt. A kényszer-kollektivizálás megszüntetése után, igaz, voltak próbálkozások a téli mezőgazdasági előadások (iskolák) újraindítására – több-kevesebb sikerrel. A gyorsuló iparosítás, városiasítás, a magángazdaságok háttérbe szorítása nem kedvezett e hagyomány felújításának. Az újdonsült mezőgazdasági szakemberek sem voltak igazán felkészítve és alkalmaskak erre, őket inkább a nagyüzemi termelés képezte ki. A szaktanácsadó munkáról pedig nem vagy alig hallottak.

SOMOGYI Sándor

A KISHEGYESI 1848-AS HONVÉDEMLÉKMŰ

KÖZEL 100 évvel ezelőtt egy fényképész járta Kishegyes utcáit. Figyelemre méltó érdeklődést keltett a fából készült nagy fényképező masinájával. Kísérte a falu apraja-nagyja. Tudomásunk szerint lefényképezte a templomot, a községi vendéglőt és a Kálvária-dombról a falu látképét. Megörökítette az 1848-as Honvédemlékművet is, ami a falutól mintegy két kilométerre állt. Ide is elkísérte több gyermek és néhány felnőtt. Hogy ne látatlankodjanak a masina körül, leültette őket az emlékmű előtt. Tizenketten kerültek a képre.

A szabadságharc utolsó győztes csatájára 1849. július 13-án és 14-én került sor. Hegyesi csataként-jegyezték a történelem lapjaira. Az elesett hősök tiszteletére és a csata emlékére maradó emlékművet kívántak emelni. A szoborrigyi bizottság 1886. október 30-án ült össze a hegyes-feketehegyi (feketesi) vasútállomáson. A szoboravatató ünnepségre 1887. július 17-én került sor. A nagy eseményre összejött a környék lakossága és számos vendég a vármegyéből.

A Bácska újságírója tudósításában részletesen leírja az emlékművet: „Maga az obeliszik úgy méreteinek arányossága, mint izléses kivitele által egyaránt figyelemreméltó. A keréstét hat-hat méter méretű szép vasrács képezi. A szobor falazott alapon nyugszik, melyről a szoborhoz mauzoleumi vörös gránitból készült kétépcsős talpazat vezet. Az acélozott vasba öntött obeliszik-derek három méternyi magasságú s négy mezőre van felosztva, melynek közepe foglalt szép bábér koszorúkkal van díszítve. Az obeliszik gyönyörű arányokban fogynak a teteje gömbölszben végződik.” Az emlékmű keleti oldalán ez állt: „E hely környékén győzte le 1849. július 14-én Guyon Richárd honvédtábornok 7000 honvéddel, 42 ágyúval, Jellachichnak 12 000 emberből, 79 ágyúból álló hadát.”

Az emlékmű az ötvenes évek közepén szomorú véget ért: a falu akkori vezetői ócskavasként eladták!

MARONKA János

E számunk szerzői: BESZÉDES Valéria néprajzkutató (Szabadka) * BLAZOVICH László történész-leveletáros (Szeged) * BRINDZA Károly publicista, helytörténet-kutató (Szabadka) * HORVÁTH Mátys ny. egyetemi tanár (Királyhalom) * KUNKIN Zsuzsanna főlevéltáros (Szabadka) * LÁSZLÓ Gyula régészprofesszor (Budapest) * MAGYAR László filológus-leveletáros (Szabadka) * MARONKA János helytörténet-kutató (Kishegyes) * NAGY ABONYI Ágnes néprajzkutató (Zenta) * NÉMETH Ferenc helytörténet-kutató (Újvidék) * RICZ Péter régész (Szabadka) * SOMOGYI Sándor egyetemi tanár (Szabadka) * SZEKERES László régész (Szabadka) * VÉKONY László orvos, helytörténet-kutató (Csantavér)

AZ ARACSI KŐ

HEGEDŰS Antal kitűnő áttekintést adott a Délvidéken egykor létező kolostorokról és monostorokról (Bácsország, II. évf. 7. szám). A témában jártas kutató is csodálkozva veszi tudomásul, hogy milyen sok ilyen jellegű építmény létezett a középkorban. Ez azt is bizonyítja, hogy vidékünk egykor nagyon gazdag volt, és bár az építkezésekhez a követ távolról lehetett beszerezni, nagy volt az építkezési kedv.

Aracs nemcsak a ma is látható bazilika romjai miatt híres. A művészettörténészek legtöbbször az úgynevezett „aracsi kő” problémájával foglalkoztak és foglalkoznak. A követ Gerecz Péter ásta ki 1897-ben. Akkor nem tudott mit kezdeni vele, mert stílusa és a rajta levő díszítőelemek alapján korábban tűnt a bazilikánál. Később, a nagyon eltérő vélemények összejutásakor a szakemberek megállapították, hogy a követ utólag építették be. Eredetileg a XI. században keletkezhetett, feltehetően itteni, korábban épített templom építőjének-kegyurának a tiszteletére. A dombormű csakán került elő. Rajta egy pap alakja, aki jobbát áldásra (esküre) emeli, baljában könyvet, vagy balzsamot tartalmazó pixist tart. Egyes megmaradt részekből arra lehet következtetni, hogy az alul letrészen még két alak volt ábrázolva: az alapító személy a feleségével? A megmaradt részen felirat olvasható, amely egyik részből imára szólít fel, másrészből átkot mond az esetleges rongálás személynre.

A dombormű mészkőből készült. Mai állapotában 50x60 cm nagyságú. A Magyar Nemzeti Múzeum (Budapest) állandó kiállításán látható.

Sz. L.

BÁCSORSZÁG

BÁCSORSZÁG - Alapító: Dr. Csillag Károly (1862-?), Szabadka, 1904 * A Szabad Hét Nap havi melléklete augusztus 1. * Szerkesztőség: Beszédes Valéria * Cézus Géza * Lalia Gábor * Magyar László * Ricz Péter * Szekeres László * Tolnai Ottó * Felelős szerkesztő: SZEKERES László * Szerkesztő/olvasószerkesztő: Szabó József * Számítógépes tördelés: Roncsák Alexander * Fedőlap: Aczél Henrik (1876-1946) * Kéziratokat és képeket nem örzünk meg és nem adunk vissza * Az aláírt cikkekért a szerzők viselik a felelősséget * A szerkesztőség fenntartja az íráskor szellemét és tartalmát nem érintő rövidítések jogát * Levélcím: Szabad Hét Nap - Bácsország, 24000 Szabadka (Subotica) Lazar Nešić tér 1/VI. Pf.: 9.